

Vabariigi Valitsuse määruse
„Hiiumaa metsa looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseeaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega võetakse kaitse alla Hiiumaa metsa looduskaitseala ja kehtestatakse selle kaitse-eeskiri.

Hiiumaa metsa looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) asub Hiiumaa maakonnas Hiiumaa vallas Aruküla, Emmaste-Kurisu, Hausma, Heiste, Heistesoo, Hellamaa, Hilleste, Hüti, Jõesuu, Kabuna, Kalana, Kaleste, Kanapeeksi, Kärkla-Nõmme, Kauste, Kidaste, Kiduspe, Kiivera, Kodeste ja Kõpu külas, Kõrgessaare alevikus ning Laasi, Lehtma, Leigri, Lelu, Ligema, Luidja, Määvli, Malvaste, Mangu, Mardihansu, Muda, Mudaste, Nõmba, Nõmmerga, Ojaküla, Palli, Paope, Pilpaküla, Poama, Prählamäe, Pühalepa, Reigi-Nõmme, Ristivälja, Sepaste, Sülluste, Suuremõisa, Suurepsi, Suureranna, Tahkuna, Tareste, Tubala, Vahtrepa, Valipe, Viita, Viitasoo, Vilivalla, Villamaa, Öngu ja Ülendi külas. Kaitseala pindala on 6821 ha ja see on tervikuna riigimaa.

Kaitseala moodustamise aluseks on sihtasutuse Eestimaa Looduse Fond (ELF) 8. juunil 2022. aastal esitatud ettepanek moodustada Hiiumaa rahvuspark.

Määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Andres Miller (tel 503 6455, e-post andres.miller@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Evelyn Jallai (tel 5304 2764, e-post evelyn.jallai@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on säilitada, taastada ja tutvustada metsa-, soo-, ranna- ja niidukooslusi, pinnavorme ning elustiku mitmekesisust, samuti kaitsealuseid liike ja nende elupaiku. Kaitstavatest liikidest on kassikakk (*Bubo bubo*), roheline hiidkupar (*Buxbaumia viridis*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) ja limatünnik (*Sarcosoma globosum*) I kaitsekategooria liigid, kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*), rand-orashein (*Elymus farctus*), rand-ogaputk (*Eryngium maritimum*), lainjas põikkupar (*Plagiothecium undulatum*), tuhkipihlakas (*Sorbus rupicola*) ja harilik jugapuu (*Taxus baccata*) II kaitsekategooria liigid ning loigu-turbasammal (*Sphagnum inundatum*) III kaitsekategooria liik.

Vastavalt LKS §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Hiiumaa metsa kaitseala kaitse alla võtmise eelduseks on ohustatus, haruldus ja tüüpilisus.

Ohustatud ja haruldased looduslikud metsaelupaigatüübid metsastunud luited (loodusdirektiivi elupaigatüübi kood 2180), vanad loodusemetsad (*9010; * tähistab esmatähtsat elupaigatüüpi), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0) on ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning märgitud seal esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Elupaigatüüp metsastunud luited on ohustatud ka Eestis, kus see on jäänud haruldaseks ja selle pindala on 2023. aasta statistilise metsainventuuri andmete põhjal vaid 0,69% metsamaa kogupindalast ehk 16 200 ha, vanade loodusemetsade pindala on sama allika põhjal 6,48% metsade kogupindalast (151 300 ha), soostuvate ja soo-lehtmetsade pindala on sama allika põhjal 2,21% metsade kogupindalast (51 600 ha) ning siirdesoo- ja rabametsade pindala on sama allika põhjal 3,97% metsade kogupindalast (92 700 ha). Kaitseta vanu metsi ohustab raie, mistõttu nende pindala väheneb pidevalt. Soostuvaid ja soo-lehtmetsi ning siirdesoo- ja rabametsi ohustab lisaks raiele kuivendus.

Ohustatud ja haruldased sooelupaigatüübid on rabad (*7110), liigirikkad madalsood (7230), luidetevahelised niisked nõod (2190) ning siirde- ja õõtsiksood (7140). Sooelupaiku ohustab peamiselt kuivendus ning selle ohu tõttu on elupaigatüübid lisatud loodusdirektiivi I lissasse. Eesti territooriumist moodustavad sood kaitstavate soode tegevuskavas esitatud soode 2009. kuni 2012. aasta inventuuri andmetel 4,7% ehk 213 100 ha. Rabasid on 134 400 ha (63% soodest), liigirikkaid madalsoid 28 300 ha (13% soodest) ning siirde- ja õõtsiksoid 39 200 ha (18% soodest). Luidetevahelisi niiskeid nõgusid soode hulgas üldjuhul ei käsitleta, samas on neid Eesti looduse infosüsteemis (EELIS) 2025. aasta seisuga kogu Eestis tuvastatud kokku vaid 100 hektaril, mis näitab selle elupaigatüübi suurt haruldust. Sooelupaigatüüpide ohustatust näitab asjaolu, et kaitstavate soode tegevuskava järgi oli soid 1965. aastal umbes 2,8 korda rohkem kui praegu. Soid ohustab kuivendamine (maaparandus põllu- ja metsamaadel) ning kaevandamine (turvas, põlevkivi, lubjakivi). Kõige halvemaks on nii 2019. kui ka 2025. aastal hinnatud madalsoode seisundit ja tulevikuväljavaateid.

Ohustatud ja haruldased ranna- ning niidukooslused on liivased ja mudased pagurannad (1140), esmased rannavallid (1210), rannaniidud (*1630), püsitaimestuga liivarannad (1640), valged luited (2120), hallid luited (*2130), kadastikud (5130), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), lood (*6280), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) ja puisniidud (*6530). Neist kooslustest on rannaniidud, kadastikud, liigirikkad niidud lubjavaesel mullal, lood, niiskuslembesed kõrgrohustud ja puisniidud ühtlasi pärandniidud. EELIS-e 2025. aasta andmetel on liivaseid ja mudaseid pagurandu tuvastatud Eestis 5600 ha, esmaseid rannavalle 300 ha, rannaniite 20 300 ha, püsitaimestuga liivarandu ligi 400 ha, valgeid ehk liikuvaid rannikuluiteid natuke rohkem kui 100 hektaril ja halle ehk kinnistunud rannikuluiteid ligi 500 ha. Pärandniitudest on lisaks rannaniitudele Eestis kadastikke 3100 ha, liigirikkaid niite lubjavaesel mullal 4100 ha, loodusid ligi 10 300 ha, niiskuslembeseid kõrgrohustuid 2500 ha ja puisniite 4100 ha. Kunagi laialt levinud pärandniidud ehk poollooduslikud kooslused on majandamisest väljalangemise tõttu muutunud haruldaseks. Poollooduslike koosluste leviku kõrgaeg oli Eestis 19. sajandi lõpul ja 20. sajandi algul, kui need moodustasid praegusest Eesti territooriumist umbes 40%. Aastatel 2019–2024 on halvenenud rannakooslustest liivaste ja mudaste pagurandade ning pärandniitudest liigirikaste niitude seisund lubjavaesel mullal. Jätkuvalt halb on puisniitude seisund. Rannakooslusi ohustab merereostus ja ehitustegevus,

rannaniite ka kuivendus. Pärändniite ohustab traditsioonilise majandamise ehk hoolduse lakkamine ja sellele järgnev võsastumine või roostumine, aga ka ülesharimine ja ehitustegevus. Pärändniitude tegevuskava järgi oli 2020. aastal hoolduses või taastamises 12 423 ha ehk 61% rannaniitudest, 608 ha ehk 20% kadastikest, 1535 ha ehk 37% lubjavaestest aruniitudest, 5376 ha ehk 52% loodudest, 1215 ha ehk 49% niiskuslembestest kõrgrohustutest ja 1203 ha ehk 29% puisniitudest.

Kassikakk (*Bubo bubo*) on liigi kaitse tegevuskava järgi Eesti rannikualadel levinud haudelind, kelle sigimisedukus ja arvukus on viimase veerandsaja aasta jooksul oluliselt vähenenud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 30–40 paari kassikakke. Viimastel aastatel on riikliku seire käigus registreeritud kuni 21 asustatud kassikaku elupaika ja 5–9 pesitsust aastas. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kohaselt on kassikakk kriitilises seisundis ning on arvatud looduskaitsealuse alusel haruldase ja hävimisohus liigina I kategooria kaitsealuste liikide hulka. Kassikakk on linnudirektiivi I lisa liik. Euroopa koguarvukond on kahaneva arvukusega. Eestis on kassikaku arvukus aastatel 2013–2024 langenud umbes 60% ja aastatel 1993–2024 umbes 80%. Eesti kassikaku populatsiooni käekäiku mõjutavad peamiselt looduslikud ohutegurid, saagialade kvaliteedi muutused, keskkonnamürgid, pesitsusaegne häirimine, aga ka hukkumine elektriliinide jm taristu tõttu ning metsamajandus registreerimata elupaikades.

Roheline hiidkupar (*Buxbaumia viridis*) on liigi kaitse tegevuskava järgi sammaltaim, mis kasvab väga kõdunenud okaspuu lamatüvedel niisketes okas- ja segametsades. Vaatamata sellele, et viimastel aastatel on liiki, millel oli varem Eestis teada vaid kümnekond leiukohta, leitud rohkem kui tuhandes kohas, on Eesti punase nimestiku kohaselt tegu ohualti liigiga. Roheline hiidkupar on I kaitsekategooria ja loodusdirektiivi II lisa liik, sest Euroopas on liik suhteliselt haruldane, ning üheks metsa vääriselupaikade (VEP) indikaatorliigiks. Kui aastatel 2013–2018 hinnati roheline hiidkupra seisund Eestis soodsaks, siis aastatel 2019–2025 on kasvukohtade halveneva seisundi tõttu ka liigi seisund hinnatud puudulikuks. Liik on tundlik metsamajanduse suhtes, kuna raied ja kuivendamine muudavad kasvukoha niiskus- ja valgustingimused liigile ebasoodsaks.

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on liigi kaitse tegevuskava järgi Eesti rannikualadel ja suurte siseveekogude ja jõgede lähedal levinud haudelind, kelle arvukus on viimastel kümnenditel tõusnud, kuid hinnangulist ajaloolist arvukuse taset 400–500 paari ei ole seni saavutatud. Eestis pesitseb praegu umbes 290–330 paari merikotkaid, kelle teadaolevad pesapaigad on kõik kaitstud, kuid hinnanguliselt kolmandiku asustatud pesade asukoht on teadmata. Merikotkas pesitseb vanades metsades, kus pesametsa keskmine vanus on lehtmetsades 90 aastat ja okasmetsades 120–130 aastat. Kuigi u 10% liigi pesadest asub lageraielankide säilikuudel, siis sealne väiksem keskmine produktiivsus tõestab, et jätkusuutliku asurkonna püsimiseks on vajalikud vanad metsad. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohualti liigiga, mis kuulub I kaitsekategooriasse ja linnudirektiivi I lissasse. Umbes 2% Euroopa asurkonnast pesitseb Eestis. Olulisteks ohuteguriteks Eestis on pliid sisaldava laskemoona kasutamine, keskkonnamürgid, sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine ning hukkumine elektriliinides, teedel ja tuuleparkides.

Limatünnik (*Sarcosoma globosum*) on liigi kaitse tegevuskava järgi seeneliik, mille elupaigaks on kuusikud, harvem kuuse-männi segametsad ja männikud. Eestis on limatünnik levinud peamiselt Tartu- ja Põlvamaal, vähemal määral ka Võru-, Valga-, Lääne-Viru-, Harju-, Rapla- ja Hiiumaal. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohualti liigiga, mis kuulub I kaitsekategooriasse ja on metsa vääriselupaikade üheks indikaatorliigiks. Kesk-Euroopast on liik taandumas, kuid Eestis ja Soomes on limatünniku arvukus suurenenud ning Rootsis jäänud

varasemale kõrgele tasemele. Limatünniku peamiseks ohuteguriks on lageraie ja pinnase kahjustamine.

Kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*) on käpaliste sugukonna kaitse tegevuskava järgi roheliste lehtedeta käpaline, mis saab 77% vajalikust süsinikust ja 52% lämmastikust seentelt. Seetõttu on taime risoom koralljas. Liik õitseb mai lõpus ja juunis ning on putuktolmleja. Pärast õitsemist suurem osa maa-alusest osast sureb, kuid mõnest juurepungast võib areneda uus taim. Kõdu-koralljuure elupaigad on soised ja rabastuvad metsad ning soised kaldad. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohualti liigiga, mis kuulub II kaitsekategooriasse. Kõdu-koralljuur on hajusalt levinud kogu Eestis, kuid võrreldes ajaga enne 1971. aastat on mandril liik kadunud rohkem kui pooltest taimeatlase ruutudest, mis teeb liigist ühe kõige enam vähenenud orhideeliigi Eestis. Vaid Hiiumaal on liik enamikus leiukohtades säilinud. Maailmas on liik levinud hajusalt üle kogu põhjapoolkera, Euroopas peamiselt selle kesk-, ida- ja põhjaosas. Märgade metsade ja soode liigina on kõdu-koralljuurele saanud saatuslikuks laiaulatuslikud maaparandustööd, sealhulgas Eestis XX sajandi lõpukümnenditel. Praegu ohustab kõdu-koralljuurt Eestis peamiselt metsaraie ja veerežiimi muutumine, aga kaudsemalt ka ebapiisavad andmed liigi leiukohtade tegeliku suuruse ja paiknemise kohta.

Rand-orashein (*Elymus farctus*) on Lääne-Eesti rannikul harva leitav kõrreliste sugukonda kuuluv luitetaim. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohualti liigiga, mis kuulub II kaitsekategooriasse. EELIS-es on liigil 52 leiukohta, millest kaks on arhiveeritud. Rand-orasheina ohustab ehitustegevus, massiturism (tallamine) ja luidete metsastamine või võsastumine (sealhulgas võõrliikidega, nt kurdlehise roosiga), kohati ka kaevandamine (sh liiva ja savi kaevandamine, kivimurrud).

Rand-ogaputk (*Eryngium maritimum*) on Hiiu- ja Saaremaa lääneosas ning Pärnumaa rannikul rannavallidel, liivaluidetel ja klibusel rannikul kasvav haruldane sarikaliste sugukonda kuuluv luitetaim. Sobiv elupaik on ka ajuveeranna kasvukohatüüp. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu väljasuremisohus liigiga, mis kuulub II kaitsekategooriasse. EELIS-es on liigil 71 leiukohta, millest kaheksa on arhiveeritud. Rand-ogaputke ohustab randade kinnikasvamine, rannikumere eutrofeerumine, intensiivne tallamine, korjamine ning ehitus- ja arendustegevus. Liik levib väga aeglaselt.

Lainjas põikkupar (*Plagiothecium undulatum*) on haruldane lehtsamal, mis kasvab peamiselt Lääne-Eestis niisketes okas-segametsades maapinnal. Eelistab liivast metsamulda, võib kasvada ka tüvealustel või varjulistel kividel. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohualti liigiga, mis kuulub II kaitsekategooriasse ja on metsa vääriselupaikade üheks indikaatorliigiks. EELIS-es on liigil 36 leiukohta. Maailmas on liik levinud merelise kliimaga aladel Euroopas, Põhja- ja Kesk-Ameerikas, Aasias ning Paapua Uus-Guineas. Lainjat põikkupart ohustab metsade majandamine, eriti metsahooldustööd, kuivendamine ja lageraied.

Tuhkpihlakas (*Sorbus rupicola*) on haruldane madalakasvuline puu, mis õitseb ja viljub üldiselt kehvasti ning on levinud Lääne-Saaremaal ja Lääne-Hiiumaal. Liik kasvab valgusküllastes metsades ning metsaservadel ja -lagendikel, vahel ka teeveeres või põllupeenral, üldjuhul lubjarikkal pinnasel. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu väljasuremisohus liigiga, mis kuulub II kaitsekategooriasse. EELIS-es on liigil üle saja leiukohta. Tuhkpihlaka levila ulatub botaanik Mari Reitalu sõnul (ajakiri Eesti Loodus, juuni 2000) Briti saartelt üle Lõuna-Norra Rootsi lääneossa ning sealt üle Ojamaa (Gotlandi) Lääne-Saaremaale ja Lääne-Hiiumaale. Tuhkpihlakat ohustab ehitustegevus (sh teede, mänguplatside

jms rajamine), metsahooldustööd, lageraied, külmakahjustused ja loomade tekitatud kahjustused.

Harilik jugapuu (*Taxus baccata*) on liigi kaitse tegevuskava järgi vanim tertsaarist pärit madalakasvuline (kõrgus kuni 15 m) kahekojaline okaspuu, kuid jugapuu kojalisus võib eluea jooksul muutuda ja võimalikud on ka ühekojalised puud. Tegu on relikitse liigiga, mis oli varem palju laialdasema levikuga, samuti leidis suuremaid isendeid. Eestis on liik praegu oma leviku kirdepiiril ning levinud peamiselt Saare-, Hiiu-, Harju-, Pärnu- ja Läänemaal, eelistades kasvukohana kuuseenamusega soostunud segametsi. Jugapuu on Eestis kasvavatest puuliikidest kõige varjutaluvam, äärmiselt aeglasekasvuline, kuid silmapaistvalt pikaeline. Kuigi jugapuu on mürgine, erandiks vaid eredavärviline (punane) seemnerüü, söövad seda metskitsed, põdrad, jänessed ja hiired. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohuvalt liigiga, mis kuulub II kaitsekategooriasse. Maailmas ulatub hariliku jugapuu areaali kaguosa Aiasse: Kaukaasiasse, Taga-Kaukaasiasse ja Väike-Aiasse ning Põhja-Aafrika loodeossa. Põhjas ulatub levik Norrani ja lõunas Alžeeriani. Harilik jugapuu levib Euroopas looduslikult Iirimaa ja Pürenee poolsaare lääneosast kuni Mandri-Eesti lääneosani. Harilikku jugapuud ohustab metsaraie (sh valgustingimuste muutumine), veerežiimi muutumine ja loomade tekitatud kahjustused, lisaks on liik põua- ja külmakartlik.

Loigu-turbasammal (*Sphagnum inundatum*) on turbasammalde perekonna kaitse tegevuskava järgi kasvukoha suhtes nõudlik, sageli vees kasvav kogukas sammal, mis kasvab märgadel (rabastunud) järvekallastel, märgadel üleujutatavatel rabaniitudel ning turbaaukudes, lodudes ja rabalaugastes üle Eesti. Eesti punase nimestiku kohaselt on tegu ohulähedase liigiga, mis kuulub III kaitsekategooriasse ja on ühtlasi loodusdirektiivi V lisa liik. EELIS-es on liigil 18 leiukohta, millest üks on arhiveeritud. Euroopas on liik levinud Skandinaavia lõunaosast kuni Lõuna-Euroopa põhjapoolsemate aladeni. Liiki on leitud ka Põhja-Ameerikas ja Hiinas. Loigu-turbasammalt ohustab soode kuivendamine ja turba kaevandamine, aga ka õhusaaste ja tallamine.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on kaitseala moodustamine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kõikide eraldi kaitseväärtusena nimetamine vajalik, kuna kaitseväärtuseks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudselt ka nende teiste liikide kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitseväärtusena loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Sellega tagatakse kaitse kõikidele liikidele, mille elupaigaks on kaitseväärtuseks olev kooslus, või ka neile liikidele, mille elupaigaeelistused sarnanevad kaitseväärtusena loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitseväärtuseks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, mille puhul on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise leiukohaga. Kaitseväärtuseks on seatud ka need liigid, mille soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et kaitseväärtuseks seatavatest katusliikidest ja kooslustest lähtuv kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse (LKS § 14 lõige 2) teostamisel lähtutakse sellisel juhul LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuetest. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

EELIS-e andmetel on kaitsealal teada kokku 101 kaitsealuse liigi olemasolu. Kaitsealal elavad lisaks eeltoodud kaitseväärtuseks seatud liikidele veel I kaitsekategooria liik euroopa naarits (*Mustela lutreola*), kes ühtlasi on loodusdirektiivi II ja IV lisa liik (kaitseala läbib 900 m ulatuses Nuutri jõgi, mille kaldail on leitud naaritsa tegutsemisjälgi juba aastast 2010, kuid mida pole peetud vajalikuks naaritsa püsielupaigana kaitse alla võtta; Nuutri jõgi on 2016. aastast Määvli-Tubala teest mereni kaitse all lõhejõena; ei ole teada, kas naarits elutseb kaitseala läbival jõelõigul), II kaitsekategooria liigid kanakull (*Accipiter gentilis*), karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, oja-haneputk (*Berula erecta*), männi-soomussamblik (*Carbonicola anthracophila*), randtarn (*Carex extensa*), sagristarn (*Carex irrigua*), valge tolmphea (*Cephalanthera longifolia*), punane tolmphea (*Cephalanthera rubra*), madal kadakkaer (*Cerastium pumilum*), sire varjusamblik (*Chaenotheca gracilentia*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, Russowi sõrmkäpp (*Dactylorhiza russowii*), põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, sale villpea (*Eriophorum gracile*), tamarisk-kariksammal (*Frullania tamarisci*), sookäpp (*Hammarbya paludosa*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), räusk (*Hydroprogne caspia*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, tõmmulendlane (*Myotis brandtii*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, veelendlane (*Myotis daubentonii*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, habelendlane (*Myotis mystacinus*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, väike käopõll (*Neottia cordata*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), jumalakäpp (*Orchis mascula*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), laanerähn (*Picoides tridactylus*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, kirjuhahk (*Polysticta stelleri*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, tume nokkhein (*Rhynchospora fusca*), rand-soodahein (*Suaeda maritima*) ja kadaka-rebasesamblik (*Vulpicida juniperinus*) ning III kaitsekategooria liigid veripunane koldrohi (*Anthyllis coccinea*), harilik kärnkonn (*Bufo bufo*), hiireviu (*Buteo buteo*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, väiketüll (*Charadrius dubius*), lääne-mõökrohi (*Cladium mariscus*), rootsi kukits (*Cornus suecica*), rukkiräak (*Crex crex*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, Helli ebatähtlehik (*Crossocalyx hellerianus*), vööt-põõsalind (*Curruca nisoria*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, balti sõrmkäpp (*Dactylorhiza baltica*), vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*), kakkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), kollakas sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata subsp. ochroleuca*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), musträhn (*Dryocopus martius*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), palukuklane (*Formica polyctena*), arukuklane (*Formica rufa*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, roomav öövilge (*Goodyera repens*), sookurg (*Grus grus*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, harilik särasamblik (*Gyalolechia bracteata*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), kaljukress (*Hornungia petraea*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), punaselg-õgjaja (*Lanius collurio*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, rand-seahernes (*Lathyrus japonicus subsp. maritimus*), harilik valvik (*Leucobryum glaucum*), suur käopõll (*Listera ovata*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa liik, karukold (*Lycopodium clavatum*), teder (*Lyrurus tetrix*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa ja II lisa B-osa liik, mets-õunapuu (*Malus sylvestris*), suur nõöpsamblik (*Megalania grossa*), harilik pors (*Myrica gale*), sulgjas õhik (*Neckera pennata*), pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), hall käpp (*Orchis militaris*), pruunikas vöötnarmik (*Phellodon fuliginosalbus*), nõmme-tähniksiniitib (*Phengaris arion*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*), rohekas käokeel (*Platanthera chlorantha*), stepi-naastsamblik (*Psora decipiens*), aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*), rabakonn (*Rana arvalis*), kes on ühtlasi loodusdirektiivi IV lisa liik, rohukonn (*Rana*

temporaria), kes on ühtlasi loodusdirektiivi V lisa liik, tui-tähtpea (*Scabiosa columbaria*), Wulfi turbasammal (*Sphagnum wulfianum*), mis on ühtlasi loodusdirektiivi V lisa liik, pisi-tinasamblik (*Stereocaulon condensatum*), kodukakk (*Strix aluco*), ristpart (*Tadorna tadorna*), laanepüü (*Tetrastes bonasia*), kes on ühtlasi linnudirektiivi I lisa ja II lisa A-osa liik, harilik koobassamblik (*Thelotrema lepadinum*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), kes on ühtlasi linnudirektiivi II lisa B-osa liik, ja lodukannike (*Viola uliginosa*). Nende liikide puhul tuleb arvestada, et kaitseala valitseja võib, tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele, seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Ohustatud ja haruldasi looduslikke **metsaelupaigatüüpe** on kaitsealal teadaolevalt kokku üle 2500 ha, mis moodustab ligi 40% kaitseala pindalast. Kõige suurema osa moodustavad luitemetsad, mida on üle 1300 ha, vanu loodusmetsi on 670 ha, soostuvaid ja soo-lehtmetsi on 380 ha ning siirdesoo- ja rabametsi 160 ha. Metsad on valdavalt kõrge esinduslikkusega.

Ohustatud ja haruldasi **sooelupaigatüüpe** on kaitsealal teadaolevalt kokku üle 230 ha, mis moodustab umbes 3% kaitseala pindalast. Kõige suurema osa moodustavad rabad, mida on ligi 150 ha, madalsoid on üle 60 ha, siired- ja õötsiksoid üle 10 ha, luidetevahelisi niiskeid nõgusid ligi 10 ha ja allikasoid on 5 ha. Ka sood on valdavalt kõrge esinduslikkusega.

Rannakooslusi on üle 20 ha ja **niidukooslusi** üle 40 ha. Nii loodusid kui ka valgeid luiteid on kumbagi 8 ha, püsitaimestuga liivarandu on 6 ha ja halle luiteid 5 ha. Puisniite on samuti ligi 5 ha, kadastikke üle 2 ha, niiskuslembeseid kõrgrohustuid, lubjavaeseid aruniite ja esmaseid rannavalle on kõiki vähemalt 1 ha. Koosluste esinduslikkust on hinnatud väga erinevaks. Rannakooslused on üldjuhul paremas seisus kui niidukooslused, sest viimased vajavad majandamist, kuid on valdavalt hooldamata.

Kassikakul on kaitsealal neli pesitsuspaika, kokku ligi 170 ha. Neist üks oli 2025. aastal asustatud, kahes pesitsesid kassikakud 2024. aastal, kuid mõlema paari ainsad pojad hukkusid, üks suve lõpul, teine sügisel murdmise tõttu. Neljandas tuvastati kassikaku olemasolu viimati 2021. aastal, kuid ilmselt oli tegu üksiku linnuga.

Rohelisel hiidkupral on kaitsealal 28 kasvukohta, kus liiki on viimati leitud aastatel 2013 kuni 2024. Kasvukohad hõlmavad kokku 163 ha. (2025. aastal leiti 29. leiukoht, mis on EELIS-esse kandmisel.)

Merikotkal ulatub kaitsealale kaheksa pesitsuspaika, kuid teadaolevaid pesapuid praegu kaitsealale ei jää. Pesapuude ümber moodustub selle leidmisel ja EELIS-esse kandmisel LKS § 50 lõike 2 punktist 2 tulenev 200 m raadiusega püsielupaik, milles kehtib LKS § 50 lõigete 4 ja 5 järgi sihtkaitsevööndi kaitsekord koos inimese viibimiskeeluga 15. veebruarist 31. juulini. Praegu neid ringikujulisi püsielupaiku kaitseala koosseisu ei arvata, kuna püsielupaigad on juba kaitse all ja paiknevad osaliselt eramaadel. Neist kaheksast merikotka pesitsuspaigast viis olid seniste viimaste vaatlusteni aastail 2022 kuni 2024 kotka poolt asustatud ja ülejäänud kolmest pesitsuspaigast üks oli viimati asustatud 2003., teine 2019. ja kolmas 2021. aastal, kuid hiljem pole neis paigus pesitsust tuvastatud.

Limatünnikul on kaitsealal üks kasvukoht, pindalaga 2 ha, kus 2012. aastal leiti 76 seent, 2015. aastal 121 seent ja 2024. aastal 124 seent.

Kõdu-koralljuurel on kaitsealal neli kasvukohta, sealhulgas Hiiumaa ainus arvestatav liigi kasvukoht, kus 2016. aastal leiti 157 taime, 2020. aastal 130 taime, 2022. aastal 38 taime ja viimati 2023. aastal 40 taime. Ülejäänud kasvukohtadest ühes leiti liik 1997. aastal, kahe ülejäänu kohta on liigi leiuag teadmata ja kordusvaatlusi pole neis tehtud.

Rand-orashein on kaitsealal 14 kasvukohta. Neist kümne kohta on EELIS-es mingeid andmeid, neli on aga vanad kuupäevata andmed, mida pole viimastel aastatel üle kontrollitud. Kahes samuti vanas kasvukohas 2023. aastal liiki ei leitud, kahe kasvukoha kohta on teada vaid seda, et liik oli 2016. aastal olemas. Ühes kasvukohas leiti 2011. aastal 40 puhmikut, kahes kasvukohas leiti 2016. aastal üks puhmik ja ühes neist 2022. aastal juba 9 puhmikut. 2020. aastal leiti ühes kasvukohas 14 puhmikut, 2022. aastal teises kasvukohas 25 puhmikut ja 2023. aastal on kolmandas kasvukohas hinnatud rand-orasheina arvukuseks „hajusalt kuni arvukalt“. Probleemiks on hübriidiseerumine hariliku orasheinaga (*Elymus repens*).

Rand-ogaputkel on kaitsealal viis kasvukohta, mille pindala on kokku 8 ha. Kahjuks kahes kasvukohas ei ole viimastel aastatel (2016, 2022 ja 2023) liiki leitud. Ühes on võimalikuks põhjuseks ATV-de ja maasturitega rannas sõitmine, teises kasvukoha mattumine rannaklibu alla. Ülejäänud kolmest kasvukohast ühes leiti 2016. aastal aga 2600 taime, teises 2016. aastal 32 taime ja 2022. aastal 9 taime ning kolmandas 2023. aastal 100 taime.

Lainjal põikkupral on kaitsealal kuus pisikest kasvukohta. Liiki on neis leitud viimati aastail 2013 kuni 2023.

Tuhkpihlakaid on kaitsealal teada kaks kõrvutist kasvukohta. Neist ühes leiti 2020. aastal kolm noort puud ja teises üks puu (täpsemalt leiti puulehti). 2023. aastal seda üksikut puud (ega selle lehti) enam ei leitud (puu on ilmselt piirneval aiaga eraldatud eramaal õueala servas).

Harilikul jugapuul on kaitsealal üheksa kasvukohta, mille pindala on kokku 8 ha. Igas kasvukohas kasvab vähemalt üks jugapuu, kuid ühes kasvukohas on olnud kuni 11 puud (2007. aasta andmed). Kasvukohtade viimased vaatlused pärinevad aastaist 2014 kuni 2020. Suurim leitud jugapuu oli 2017. aasta andmeil 7,6 m kõrge ja rinnasdiameetriga 12 cm.

Loigu-turbasamblal on kaitsealal üks kasvukoht, mille pindala on 69 ha, mis moodustab 93% liigi kasvukohtade kogupindalast (74 ha) Eestis. Leiukoht leiti 1997. aastal ja hilisemad vaatlusandmed puuduvad, kuid arvestades kasvukoha suurust ja seisundit, on liik suure tõenäosusega seal jätkuvalt olemas.

Kaitseala moodustamisel on üks oluline eesmärk veel sidususe suurendamine olemasolevate kaitstavate alade, aga ka teadaolevate loodusväärtuslike alade vahel.

Inimpelglike loomaliikide ja majandamise suhtes tundlike muude liikide (taimed, seened) ning kõrge looduskaitseliku väärtusega metsade ja soode soodsat seisundit ei ole võimalik tagada piiranguvööndis, kus LKS § 31 lõike 1 järgi on majandustegevus lubatud. LKS § 31 lõike 2 järgi ei saa piiranguvööndis keelata hooldus-, valik- ega trassiraiet. Samuti ei saa keelata ega seada tingimusi olemasolevate maaparandussüsteemide või muude ehitiste hooldamisele.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kuna kaitseala olulisemate kaitseväärtuste kaitseks ehk looduse inimtegevusest võimalikult puutumata hoidmiseks on vaja kehtestada vähemalt sihtkaitsevööndi kaitsekord, saab LKS-ist tulenevalt valida kaitseala (vt § 30 lõiget 1) ja püsielupaiga (vt § 50 lõiget 1) vahel. Püsielupaik on LKS § 4 lõike 5 järgi mõne liigi kaitseks moodustatud kaitstav loodusobjekt. Moodustataval Hiiumaa metsa kaitsealal on kaitstavaid liike palju ja peale liikide kaitstakse ka kooslusi, seetõttu püsielupaiga tüüp ei sobi. Püsielupaigana kaitstakse üldjuhul konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtustega looduskompleksi.

Kaitseala alamtüübid on (LKS § 4 lõige 2) rahvuspark, looduskaitseala ja maastikukaitseala. Kuigi Hiiumaa metsa kaitseala moodustatakse sihtasutuse Eestimaa Looduse Fond (ELF) 8. juunil 2022. aastal esitatud ettepaneku luua Hiiumaa rahvuspark alusel, ei sobi ka see alamtüüp. LKS § 26 lõike 1 järgi on rahvuspark kaitseala looduse, maastike, kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. Kaitse alla võetav ala koosneb paljudest lahustükkidest ega moodusta kompaktselt ala, millel oleks eristuvad kultuuripärandi elemendid, nagu piirkonnale iseloomulik ehitusstiil või traditsiooniline elulaad. Ala peamiseks väärtuseks on loodusväärtused. Hiidlased näevad oma tulevikku olemasoleva UNESCO Lääne-Eesti saarestiku biosfääri programmiala koosseisus. Kaitsealad on selle programmiala tuumaladeks.

LKS § 28 kohaselt on maastikukaitseala kaitseala maastiku säilitamiseks, kaitsmiseks, uurimiseks, tutvustamiseks ja kasutamise reguleerimiseks. Sama seaduse § 27 järgi on looduskaitseala kaitseala looduse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks. Kuna kaitseala väärtuste säilitamisel on põhirõhk looduslike protsesside tagamisel, mitte (poolloodusliku) seisundi hoidmisel, on asjakohasem kaitstava loodusobjekti tüübiks määrata looduskaitseala. Maastikukaitsealana käsitletakse tänapäeval kaitsealasid, mille eesmärgi saavutamiseks on olulisem olemasoleva maastiku seisundi säilitamine, sealhulgas vaadete säilitamine või taasavamine ning poollooduslike koosluste taastamine ja hooldamine, mitte looduslike protsesside tagamine ehk looduslikesse protsessidesse mittesekkumine.

Kaitsealast on väiksemate piirangutega kaitstava ala tüüp hoiuala. Kuid hoiuala ei tzoneerita eraldi kaitsevöönditesse ja sellele ei kehtestata eraldi kaitsekorda täpsustavat kaitse-eeskirja ning hoiualal ei saa kehtestada väärtuspõhiseid majandamispiiranguid. Kuna mitme alal leiduva kaitsealuse liigi või elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks on hädavajalik nende liikide elupaigas või kaitstaval elupaigatüübil teatud majandamispiirangute kehtestamine, näiteks maaparandussüsteemide hoiutöödele ja metsahooldusele, peab need loodusväärtused tzoneerima sihtkaitsevööndisse. Üldisemaid majandamispiiranguid ja majandamist vajavad loodusväärtused, näiteks poollooduslikud kooslused ehk pärandniidud, võib tzoneerida piiranguvööndisse, mis on leebema kaitsekorraga kaitsevöönd.

Arvestades eeltoodut ja asjaolu, et kaitse korraldamisel on suurem rõhk liikide ja looduslike elupaigatüüpide kaitsmisel ning vähem poollooduslike koosluste hooldamisel ja taastamisel, on kaitseala tüübiks määratud looduskaitseala.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja vööndite piirid

Kaitseala piiritlemisel lähtuti sellest, et riigimaal asuvad kaitstavad väärtused oleksid hõlmatud nende kaitseks sobivatesse vöönditesse, vajaduse ja võimaluse korral koos puhvriga, ning piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud mõõdistatud katastriüksuste piire, selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (teid, metsasihte, kraavide kaldaid) ning mõttelisi sirgeid. Kaitsealaga piirnevad teed ja metsasihid on üldjuhul kaitsealast välja jäetud ning kaitseala piir kulgeb tavaliselt mööda tee või sihi kaitsealapoolset serva. Kõik piirikraavid on maaparandussüsteemide hooldus- ja rekonstrueerimistöode kontrollimiseks hõlmatud üldjuhul aga kaitsealasse, ehk kaitseala piir ei kulge tavaliselt mitte mööda vooluveekogu kaitsealapoolset kallast, vaid mööda vastaskallast. Mõttelisi sirgeid piiritlevate punktide koordinaadid on esitatud tasapinnaliste ristkoordinaatidena meetermõõdustikus ja geodeetilisel kujul. Kaitseala piiri kaardile kandmisel on alusena kasutatud Eesti põhikaarti (möötkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Kaitseala pindala on 6821,44 ha, millest 4143,53 ha on piiranguvöönd ja 2677,91 ha on sihtkaitsevöönd (120,17 ha on tzoneeritud Liigi sihtkaitsevööndisse ja 2557,74 ha Metsa sihtkaitsevööndisse). Kaitsealal olevad katastriüksused jäävad Aruküla, Emmaste-Kurisu, Hausma, Heiste, Heistesoo, Hellamaa, Hilleste, Hüti, Jõesuu, Kabuna, Kalana, Kaleste, Kanapeeksi, Kärkla-Nõmme, Kauste, Kidaste, Kiduspe, Kiivera, Kodeste ja Kõpu küla, Kõrgessaare aleviku ning Laasi, Lehtma, Leigri, Lelu, Ligema, Luidja, Määvli, Malvaste, Mangu, Mardihansu, Muda, Mudaste, Nõmba, Nõmmerga, Ojaküla, Palli, Paope, Pilpaküla, Poama, Prählamäe, Pühalepa, Reigi-Nõmme, Ristivälja, Sepaste, Sülluste, Suuremõisa, Suurepsi, Suureranna, Tahkuna, Tareste, Tubala, Vahtrepa, Valipe, Viita, Viitasoo, Vilivalla, Villamaa, Öngu ja Ülendi küla maadele.

Inimpegliku liigi elupaigad tzoneeritakse Liigi sihtkaitsevööndisse, mis on neljas lahustükis ja pindalal kokku 120,17 ha. Vähem inimpeglike, kuid majandamise suhtes tundlike kaitsealuste liikide elupaigad ja vanemad metsaosad on tzoneeritud Metsa sihtkaitsevööndisse, mis on 68 lahustükis ja pindalal kokku 2557,74 ha. Inimtegevust rohkem taluvate kaitsealuste liikide elupaigad, metsamajandamisest osaliselt rohkem mõjutatud metsad ja poollooduslikud kooslused on tzoneeritud Metsa piiranguvööndisse, mis on 73 lahustükis ja pindalal kokku 4143,53 hta.

Kaitseala koosneb 105 lahustükist, mis on üldjuhul piiritletud katastripiiride ning olemasolevate kaitsealade, hoiualade ja püsielupaikadega ning merega. Erandid on kirjas järgnevalt külade ja katastriüksuste kaupa.

Kalana külas katastriüksusel Puhkuse (tunnusega 39201:001:0126) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Kaluri (20401:001:0335) kirdenurgast katastriüksuse Äärepiiri (20501:001:1926) lõunanurka. Katastriüksusel Putkaste metskond 2 (39201:001:0850) kulgeb kaitseala piir ühes kohas mööda katastriüksuse lõunaosa läbiva edela-kirdesuunalise metsasihi kaguserva ja teisel mõttelise sirgena katastriüksuse Nurga-Puumetsa (39201:001:0544) edelanurga ning koordinaatpunktide 6 533 971,126-388 654,899; 6 533 920,156-388 685,213 ja 6 533 860,179-388 677,184 (katastriüksuse 12136 Puski-Kõpu-Ristna tee kirdepiiril) vahel. Katastriüksusel Putkaste metskond 63 (39201:001:0337) kulgeb kaitseala piir ühes kohas katastriüksuse Püha (39201:001:0312) lõunapiiri mõttelise pikendusena lääne poole kuni mereni, teisel mõttelise sirgena katastriüksuse Kiilu (39201:001:0553) idanurga ja katastriüksuse tunnusega 20501:001:1097 läänenurga vahel ning kolmandas kohas mõttelise sirgena katastriüksuse Mäetaguse (39201:001:0371) loodenurgast lääne poole koordinaatpunkti

6 533 314,414-388 768,354 ja sealt mööda loode-kagusuunalist metsasihi läänepoolset serva kagu poole katastripiirini. Katastriüksusel Putkaste metskond 4 (39201:001:0870) kulgeb kaitseala piir Ristna majaka teelt Ristna kanakulli püsielupaiga põhjapiirile kulgeva pinnastee lõunaserva.

Kaleste külas katastriüksusel Putkaste metskond 9 (39201:001:0633) kulgeb kaitseala piir mööda Kaleste tee idapoolse otsa loodeserva ja seejärel mööda Vidriku tee lääneserva ning mõttelise sirgena katastriüksuse Vidriku (20401:001:0073) kagunurga ja koordinaatpunkti 6 531 712,606-393 248,234 vahel Kõpu looduskaitseala piiril.

Suurepsi külas katastriüksusel Kalurikoja metsaonn (20501:001:0052) kulgeb kaitseala piir ühes kohas mõttelise sirgena katastriüksuse Karjääri (20401:001:0318) läänetipu ja koordinaatpunkti 6 532 683,854-395 171,621 vahel ning teisel mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 533 243,322-395 941,986 Kõpu kaitseala piiril ja koordinaatpunkti 6 532 740,030-396 118,351 metsasihi loodepiiril vahel ning edasi mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodepiiri kuni Kõpu kaitseala piirini.

Kõpu külas katastriüksusel Putkaste metskond 157 (39201:001:0634) kulgeb kaitseala piir mööda elektriliinitrassi lääneserva. Kõpu külas katastriüksusel Putkaste metskond 19 (39201:001:1020) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 531 366,195-399 300,110; 6 531 337,395-399 324,710 ja 6 531 228,000-399 378,710 vahel.

Suureranna külas kulgeb kaitseala piir katastriüksusel Putkaste metskond 19 ühes kohas mööda loode-kagusuunalise metsasihi idapoolset serva ning teisel mõttelise sirgena Kõpu kaitseala kahe lahustüki piiril asuvate koordinaatpunktide 6 532 058,809-400 549,478 ja 6 531 609,829-400 871,297 vahel.

Ülendi külas kulgeb kaitseala piir katastriüksusel Putkaste metskond 9 mõttelise sirgena katastriüksuse Kiussoo (39201:001:3700) edelanurga ja koordinaatpunkti 6 528 692,452-395 342,355 Ülendi–Mustana tee lõunaserval vahel ning mööda Ülendi–Mustana tee ja Kuivanõmme tee lõunaserva.

Heistesoo külas katastriüksusel Kalurikoja metsaonn kulgeb kaitseala piir mööda Kõriku tee põhjaserva ja Heistesoo tee lääneserva. Katastriüksusel Putkaste metskond 7 kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Vastse (39201:001:3250) põhjatipu ja koordinaatpunkti 6 532 714,175-403 531,483 katastripiiril vahel.

Poama külas katastriüksusel Putkaste metskond 26 (39201:002:0550) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastripiiridel asuvate koordinaatpunktide 6 533 069,017-404 023,642 ja 6 532 929,327-404 138,972 vahel.

Palli külas katastriüksusel Kalurikoja metsaonn kulgeb kaitseala piir mööda Põhjaranna tee põhjaserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 534 584,895-402 199,491 tee põhjaserval ja 6 534 929,850-402 204,620 ning katastriüksuse Lillevälja (39201:002:2310) loodenurga vahel. Katastriüksusel Putkaste metskond 271 kulgeb kaitseala piir mööda Poama–Palli tee idaserva.

Luidja külas katastriüksusel Putkaste metskond 21 (20501:001:0854) kulgeb kaitseala piir mööda elektriliinitrassi põhjaserva ja Luidja–Pärnaku tee ohutusala idaserva. Katastriüksusel

Putkaste metskond 34 (39201:002:0630) kulgeb kaitseala piir mööda elektriliinitrassi põhjaserva.

Paope külas katastriüksustel Putkaste metskond 32 (39201:002:0610) ja Putkaste metskond 183 (39201:002:0436) kulgeb kaitseala piir Luidja maastikukaitseala põhjatipust mõttelise sirgena läbi koordinaatpunkti 6 535 348,258-408 692,097 mereni.

Villamaa külas katastriüksusel Putkaste metskond 34 kulgeb kaitseala piir mööda elektriliinitrassi põhjaserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 531 479,799-407 064,363 Emmaste–Luidja tee lääneservas ja 6 531 482,273-406 976,262 väikse nimetu (Pärnaku–Villamaa ja Tammistu otsetee vahelise) pinnastee lääneservas vahel, mööda selle väikse nimetu loode-edelasuunalise pinnastee lääneserva ja loode-edelasuunalise metsasihi lääneserva.

Viita külas katastriüksusel Putkaste metskond 37 (39201:002:0660) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 531 464,745-404 782,122; 6 531 342,840-404 737,961 ja 6 531 168,568-404 786,421 vahel, mööda Viita–Laasi tee lääneserva, mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 531 377,744-404 868,183 ja katastriüksuse Tamme (39201:002:0180) loodenurga vahel.

Reigi-Nõmme külas katastriüksusel Putkaste metskond 37 kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Tõnise (39201:002:0060) idatipu ja koordinaatpunkti 6 530 405,491-407 944,840 vahel, mööda loode-kagusuunalise metsasihi kirdeserva ning Puski–Nõmme tee loode- ja kaguserva, mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 530 287,602-408 071,976 ja 6 529 884,380-408 523,035 vahel ning mööda Nõmme metsatee ja Jõesuu–Viita tee kirdeserva.

Mardihansu külas katastriüksusel Putkaste metskond 37 kulgeb kaitseala piir mööda Jõesuu–Viita tee kirdeserva, mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 529 290,342-409 191,601 ja 6 528 987,595-409 481,230 vahel.

Jõesuu külas katastriüksusel Putkaste metskond 38 kulgeb kaitseala piir ühes kohas mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 529 440,006-409 272,514; 6 529 483,776-409 387,886 ja 6 529 184,693-409 610,560 vahel ja mööda elektriliinitrassi kirdeserva ning teisal samuti mööda sama elektriliinitrassi kirde- ja idaserva ning mööda katastriüksuse Põhjanaela (39201:002:0090) lõunapiirilt kulgeva nimetu pinnastee edelaserva ja Vakamaa–Leemeti tee edela- ja lõunaserva ning Tihu kaitsealale suunduva nimetu teeraja edelaserva.

Hüti külas katastriüksusel Putkaste metskond 39 (39201:002:0680) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Peetri (39201:002:0980) põhjatipu ning koordinaatpunktide 6 530 277,664-412 660,430; 6 530 461,993-412 382,968 ja 6 530 491,669-412 429,159 vahel. Katastriüksusel Putkaste metskond 40 (39201:003:0022) kulgeb kaitseala piir katastriüksuste Aleksandri (39201:003:0362) ja Tihumetsa (39201:003:0900) vahel mööda Vesipadude tee edelaserva.

Kõrgessaare alevikus katastriüksusel Loometsa (20501:001:0989) kulgeb kaitseala piir mööda edela-kirdesuunalise pinnastee loodeserva katastriüksuse kagupiiril.

Kidaste külas katastriüksuse Kärkla metskond 7 põhjaosas kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 542 937,735-419 690,090; 6 542 677,095-419 881,160 ja

6 542 794,434-420 030,302 vahel ning katastriüksuse keskosas kulgeb kaitseala piir mööda nimetu pinnastee ja -raja lõunaserva.

Malvaste külas katastriüksusel Kärkla metskond 2 (20501:001:1781) kulgeb kaitseala piir ühes kohas (katastriüksuse edelaosas) mööda Vana maantee loodeserva, teisal (pisut idapool) mööda Vana maantee lõunaserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 542 284,669-420 312,238; 6 542 301,378-420 351,910; 6 542 213,325-420 579,170 ja 6 542 038,692-420 749,971 vahel, kolmandas kohas mööda Mustanoka tee lääneserva ning neljandas kohas katastriüksuse Malvaste kabel (20501:001:1783) loodenurgast mööda loode-kagusuunalise metsasihi edelaserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 544 201,614-418 849,606; 6 544 377,150-418 846,439; 6 544 550,415-418 784,540 ja 6 544 546,842-418 749,882 vahel.

Mangu külas katastriüksusel Kärkla metskond 1 (39201:004:1130) kulgeb kaitseala piir ühes kohas mõttelise sirgena katastriüksuse Vesa (39201:004:0370) kagunurga ja koordinaatpunkti 6 544 545,192-418 733,887 vahel ning teisal katastriüksuse Vesa idanurga ja koordinaatpunkti 6 544 642,574-418 766,832 vahel.

Kauste külas katastriüksusel Kärkla metskond 2 kulgeb kaitseala piir ühes kohas mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 544 987,835-419 928,937 ja 6 545 459,829-419 759,811 vahel ning teisal mõttelise sirgena katastriüksuse Põdrakuusiku (39201:004:1810) lõunanurga ja koordinaatpunkti 6 545 493,598-419 292,208 vahel.

Tahkuna külas katastriüksusel Kärkla metskond 1 kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena Tahkuna kaitseala põhjatipu ja katastriüksuse Mihkeli (39201:004:1330) läänetipu vahel.

Lehtma külas katastriüksusel Kärkla metskond 210 (39201:004:1038) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena metsasihi loodeserva pikendusena. Katastriüksuse Kärkla metskond 2 loodeosas kulgeb kaitseala piir mööda Tahkuna kaitseala välispiiri mõttelist pikendust katastripiirini, kirdeosas mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodeserva, pisut lõuna pool kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 547 512,919-423 931,003; 6 547 519,875-424 006,850 ja 6 547 861,636-423 970,796 vahel, pisut ida pool kulgeb kaitseala piir mööda edela-kirdesuunalise kraavi kagukallast, seejärel mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 547 461,003-424 453,897 ja 6 547 957,281-424 274,179 vahel, siis kulgeb kaitseala piir mööda elektriliinitrassi kaguserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 548 242,841-424 597,245 ja 6 548 205,393-424 669,957 vahel ning küla edelaosas kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena Tahkuna kaitseala kahe lahustüki nurkade vahel (mööda vana loode-kagusuunalist metsasihti). Katastriüksusel Kärkla metskond 3 (39201:004:1150) kulgeb kaitseala piir mööda Lõunamuuli tee kaguserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 548 138,887-424 715,132 ja katastriüksuse Lehtma alumine meremärk (39201:004:0059) edelanurga vahel ning katastriüksuse Lehtma alumine meremärk kagunurga ja koordinaatpunkti 6 548 132,211-424 815,288 suunas mereni.

Kodeste külas katastriüksusel Kärkla metskond 2 kulgeb kaitseala piir mööda metsasihi loodeserva ja nimetu tee loodeserva ning mõttelise sirgena metsasihi ja tee loodeservade vahel üle Risti–Kauste tee.

Tareste külas katastriüksusel Kärkla metskond 25 (63901:001:0423) kulgeb kaitseala piir katastriüksuse läänepiirist mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodeserva, siis mööda loode-kagusuunalise metsasihi kirdeserva koordinaatpunkti 6 543 986,903-423 294,886, seejärel mõttelise sirgena selle koordinaatpunkti ja katastriüksuse Liiva (63901:001:1430) loodenuurga

vahel ning koordinaatpunktide 6 543 889,375-423 464,342; 6 543 927,858-423 569,888; 6 544 109,198-423 641,918 ja 6 544 460,902-423 557,123 vahel; siis mööda kraavi lõunakallast ja elektriliinitrassi lääneserva koordinaatpunkti 6 545 557,464-423 877,612 ning mõttelise sirgena selle koordinaatpunkti ja Tahkuna kaitseala nurga vahel. Katastriüksusel Kärkla metskond 155 (63901:001:1019) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Jaburate (63901:001:1401) loodenurga ja koordinaatpunkti 6 540 960,713-426 676,459 vahel, siis mööda teekraavi edelakallast ning mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 540 983,945-426 651,302 ja katastriüksuse Karja tänav 1 juurdelõige (20401:001:0135) loodenurga vahel.

Kanapeeksi külas katastriüksusel Kärkla metskond 10 kulgeb kaitseala piir mööda Risti–Kaibaldi tee idaserva, pisut põhja pool mööda teekraavi idakallast, küla põhjapiiril mööda edela-kirdesuunalise metsasihi kaguserva, siis mööda loode-kagusuunalise metsasihi edelaserva, seejärel mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 540 871,909-422 512,764 ja 6 540 565,522-422 626,384 vahel, siis mööda põhja-lõunasuunalise kraavi idakallast Koidma teeni, mõttelise sirgena kahe kraaviotsa vahel üle Koidma tee, seejärel mööda loode-kagusuunalise kraavi kirdekallast ja selle kalda mõttelist pikendust Pihla-Kaibaldi kaitsealani. Küla keskosas kulgeb kaitseala piir mööda Risti–Kaibaldi tee kirdeserva ja siis mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodeserva.

Kärkla-Nõmme külas katastriüksusel Kärkla metskond 27 (63901:001:1920) kulgeb kaitseala piir Pihla-Kaibaldi kaitseala piiri mõttelise pikendusena Sipelgamaja tee kaguserva ja kulgeb edasi mööda Sipelgamaja tee lõunaserva. Katastriüksusel Suureampsu (63901:001:0815) kulgeb kaitseala piir mööda Sipelgamaja tee lõunaserva, siis mööda loode-kagusuunalise elektriliinitrassi edelaserva, seejärel mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 538 975,673-426 626,698 ja 6 539 018,628-426 645,814 vahel (Pilpakülas), siis mööda elektriliinitrassi kirdeserva, seejärel mööda Prähla–Alato tee ja Vabaduse tänava teekraavi kagukallast ning siis mööda loode-kagusuunalist elektriliinitrassi kaguserva.

Prählamäe külas katastriüksusel Suureampsu kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Kabeli tn 43 (63901:001:3060) edelanurga ja katastriüksuse Marja tn 10 (37101:013:0024) edelanurga vahel. Katastriüksusel Kärkla metskond 29 (63901:001:1940) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Väikseampsu (63901:001:0810) kirdenurga ning koordinaatpunktide 6 537 343,274-427 470,482; 6 537 639,210-427 688,150 ja 6 537 813,630-427 563,236 vahel, siis mööda kagu-kirdesuunalise metsasihi ja selle pikenduseks oleva nimetu tee loodeserva, seejärel mööda loode-kagusuunalise elektriliinitrassi kirdeserva, siis mööda Prähla–Alato tee põhjaserva ning mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 537 115,933-428 810,346 ja katastriüksuse Trossi (63901:001:0751) edelanurga vahel.

Hausma külas katastriüksuse Kärkla metskond 30 (63901:001:1217) põhjaosas kulgeb kaitseala piir mööda katastriüksuselt Ranna (63901:001:3500) lähtuva tee kaguserva, idaosas mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 539 969,991-431 289,824; 6 539 953,352-431 300,168; 6 539 919,387-431 229,326; 6 539 868,372-431 247,766 ja 6 539 905,422-431 361,127 vahel ning katastriüksuse edelaosas mööda Lennujaama tee ja Kärkla–Paluküla kergliiklustee vahelise tee kaguserva ning siis mööda Kärkla–Paluküla kergliiklustee põhjaserva. Katastriüksuse Kärkla metskond 125 idaosas kulgeb kaitseala piir mööda Metsavahi tee loodeserva.

Tubala külas katastriüksusel Kärkla metskond 28 (63901:001:1930) kulgeb kaitseala piir ühes kohas katastriüksuse Matsu (63901:001:0880) lõunatipust üle Määvli–Tubala tee ja mööda Määvli–Tubala tee edelaserva ning teisal mööda Määvli–Tubala tee lõunaserva ja põhja-

lõunasuunalise metsasihi lääneserva. Katastriüksusel Kapasto metsaonn (20501:001:1609) kulgeb kaitseala piir ühes kohas mööda Kapastoüue tee ja Määvli–Tubala tee idaserva, teisel kulgeb kaitseala piir katastriüksuse Lasketiiru (63901:003:0445) loodetipust mööda sama katastriüksuse loodepiiri pikendust loode-kagusuunalise metsasihi edelaserva ja seejärel mööda seda sihiserva, siis mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 532 919,871-427 158,012 ja 6 533 023,254-427 641,370 vahel, seejärel mööda kraavi läänekallast, siis mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodepiiri, seejärel mööda kraavi edelakallast ja selle pikendust Uue teeni, siis mööda Uue tee idaserva, seejärel mööda kraavi kagukallast ja siis mööda Tammela jõe edelakallast, kolmandas kohas kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 533 507,331-429 789,326 ja 6 533 407,522-429 485,895 vahel ning siis mööda loode-kagusuunalist elektriliinitrassi edelaserva, neljandas kohas kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 530 594,659-425 356,867 ja 6 531 019,035-425 203,771 vahel, siis mööda Nõmme tee põhjaserva, seejärel mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 531 519,600-426 240,566 ja 6 531 284,698-426 322,339 vahel ning siis mööda Karjääri tee loodeserva.

Nõmba külas katastriüksusel Kapasto metsaonn kulgeb kaitseala piir katastriüksuse lääneosas mööda edela-kirdesuunalise metsasihi kaguserva, pisut ida pool kulgeb kaitseala piir mööda Kapasto uue tee edelaserva, siis mööda tee ja metsasihi lõunaserva, seejärel kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 530 594,659-425 356,867 ja 6 531 019,035-425 203,771 vahel, kolmandas kohas kulgeb kaitseala piir mööda loode-kagusuunalise metsasihi edelaserva, siis mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodeserva, seejärel mööda Määvli–Tubala tee põhjaserva ning mööda katastriüksuse Lasketiiru läänepiiri mõttelist pikendust, neljandas kohas kulgeb kaitseala piir mööda Tammela jõe edelakallast ja siis mööda loode-kagusuunalise metsasihi kirdeserva. Katastriüksusel Piiriääre (63901:003:0358) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 529 992,866-427 646,538 ja 6 530 149,790-427 895,194 vahel. Katastriüksusel Kärkla metskond 36 (63901:003:1020) kulgeb kaitseala piir mööda loode-kagusuunalise metsasihi edelaserva ja selle mõttelist pikendust loode poole. Katastriüksusel Kärkla metskond 45 (63901:003:1040) kulgeb kaitseala piir mööda Tedrekopli tee kaguserva.

Ristivälja külas katastriüksusel Kärkla metskond 58 (36802:001:1150) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Mätliku (36802:001:1230) kirdenurga ja katastriüksuse Põdrasambla (36802:001:3220) loodenurga vahel.

Vahtrapa külas katastriüksusel Kärkla metskond 50 (63902:001:1020) kulgeb kaitseala piir mööda Sauna tänava ja Hilleste–Hellamaa tee vahelise nimetu tee loodeserva.

Arukülas katastriüksusel Kärkla metskond 147 kulgeb kaitseala piir mööda ida-läänesuunalise elektriliinitrassi põhjaserva.

Sülluste külas katastriüksusel Putkaste metskond 40 kulgeb kaitseala piir küla loodeosas mööda Vesipadude tee edelaserva ning küla lõunaosas mõttelise sirgena katastriüksuse Rabakivi (39201:003:0880) kagutipu ja loode-kagusuunalise kraavi kirdekaldal loodeotsa vahel ning siis mööda selle kraavi kirdekallast.

Leigri külas katastriüksusel Putkaste metskond 40 kulgeb kaitseala piir küla loodeosas mööda loode-kagusuunalise kraavi kirdekallast, siis mööda põhja-lõunasuunalise teeraja lääneserva, seejärel mööda samasuunalise metsasihi lääneserva, siis mööda samasuunalise kraavi idakallast, seejärel taas mööda samasuunalise metsasihi lääneserva ja selle mõttelist pikendust

Teedevahe tee kaguserva, siis mööda Teedevahe tee lääneserva, siis taas mööda samasuunalise metsasihi lääneserva, seejärel mööda samasuunalise kraavi idakallast, siis taas mööda samasuunalise metsasihi lääneserva, seejärel mööda Leigri tee põhja- ja loodeserva kuni Tihu tee põhjaservani ning siis mööda Tihu tee põhjaserva. Katastriüksusel Kärkla metskond 13 (39201:003:0180) kulgeb kaitseala piir ühes kohas mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 528 023,865-419 294,060; 6 527 753,895-419 726,810; 6 527 518,270-420 411,989; 6 527 428,763-421 631,133 ja 6 527 635,223-421 979,961 vahel, teisel mööda Laasimetsa tee lõunaserva ja siis mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 528 008,272-421 452,278 ja elektriliini pööruposti ning Leigri kaitseala idatipu vahel, kolmandas kohas kulgeb kaitseala piir mööda endisse Pihla turbakaevandusse suunduva tee kirdeserva. Katastriüksusel Kärkla metskond 23 (39201:003:0260) kulgeb kaitseala piir mööda loode-kagusuunalise elektriliinitrassi kirdeserva, siis mööda Nõmmernga tee loodeserva, seejärel kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 528 846,386-424 217,054; 6 528 987,098-424 442,461; 6 529 088,925-424 563,571; 6 529 131,749-424 682,110 ja 6 529 219,632-424 833,776 vahel. Katastriüksuse Kärkla metskond 22 (39201:003:0250) kirdeosas kulgeb kaitseala piir mööda katastriüksuse Aruselja (39201:003:0030) katastripiiri mõttelist pikendust Pihla-Kaibaldi kaitsealani.

Nõmmernga külas katastriüksusel Kärkla metskond 225 (36801:001:0546) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena katastriüksuse Eha (36801:001:0306) kagunurga ja katastriüksuse Mikhkli (36801:001:1900) edelanurga vahel.

Õngu külas katastriüksuse Putkaste metskond 47 (17501:001:0380) lääneosas kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 528 022,123-408 948,247 ja 6 528 242,219-409 043,907 vahel, pisut ida pool kulgeb kaitseala piir mööda Õngu–Vanajõe tee idaserva mõttelist pikendust põhja poole Tihu kaitsealani ja lõuna poole mööda Õngu–Vanajõe tee idaserva kuni ida-läänesuunalise metsasihini, mille lõunaserva mööda kulgeb kaitseala piir läände Tihu kaitsealani, pisut lõuna pool kulgeb kaitseala piir mööda ida-läänesuunalise metsasihi põhjaserva, siis mööda Õngu–Vanajõe tee idaserva, seejärel kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 526 305,657-410 958,382 ja katastriüksuse Voolaiu (17501:001:0107) kirdenurga vahel ning siis mõttelise sirgena katastriüksuse Ranna (17501:001:0660) idanurga ja koordinaatpunktide 6 525 834,082-411 106,645 ja 6 525 339,176-411 380,017 vahel ning katastriüksuse lõunaosas kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 524 930,595-411 274,757 ja 6 524 889,223-411 349,142 vahel ning katastriüksuse lõunaotsas mööda Säde tee kirdeserva. Katastriüksusel Putkaste-Metsapere (17501:001:0026) kulgeb kaitseala piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 525 728,618-411 449,385; 6 525 709,875-411 537,020; 6 525 922,346-411 426,208; 6 525 990,931-411 590,522; 6 525 738,586-411 717,024; 6 525 744,875-411 791,170; 6 525 502,412-411 788,687; 6 525 476,427-411 832,215; 6 525 295,836-411 905,362; 6 525 206,879-411 837,517; 6 525 158,790-411 747,380 ja 6 524 686,359- 411 809,282 vahel, siis mööda Vana–Õngu tee ja Õngu–Teetooma tee põhjaserva ning mööda põhja-lõunasuunalise elektriliinitrassi idaserva. Katastriüksusel Putkaste metskond 50 (17501:001:0027) kulgeb kaitseala piir katastriüksuse loodeosas mööda põhja-lõunasuunalise elektriliinitrassi idaserva, siis mööda nimetu metsaraja kirdeserva Valgu–Lelu–Leemeti teeni, lõuna pool kulgeb kaitseala piir mööda metsasihi kirdeserva, siis mööda Kõrgeselja tee loodeserva, seejärel mööda metsasihi loodeserva ja selle mõttelist pikendust, siis mööda loode-kagusuunalise metsasihi edelaserva mõttelist pikendust ja mööda metsasihi edelaserva, seejärel mööda edela-kirdesuunalise metsasihi loodeserva Tihu kaitsealani, katastriüksuse idaosas kulgeb kaitseala piir mööda Tihu järve poolt tuleva tee kaguserva ja mööda Soodevaheselja tee idaserva. Katastriüksusel Metsatäre (17501:001:0136) kulgeb kaitseala piir mööda Soodevaheselja tee

idaserva ja ida-läänesuunalise nimetu tee põhjaserva. Katastriüksuse Putkaste metskond 81 lääneosas kulgeb kaitseala piir mööda ida-läänesuunalise nimetu tee põhjaserva.

Lelu külas katastriüksusel Putkaste metskond 59 kulgeb kaitseala piir mööda ida-läänesuunalise katastripiiri mõttelist pikendust Seljatse tee idaserva, siis mööda Seljatse tee idaserva ja seejärel mööda Raiesmiku tee lõunaserva.

Liigi sihtkaitsevöönd on neljas lahustükis, millest läänepoolsem on Luidja küla edelaosas katastriüksusel Putkaste metskond 34. Sihtkaitsevööndi selle lahustüki piir kaitseala sees kulgeb mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 532 420,954-405 073,139; 6 532 088,610-405 188,720 ja 6 532 051,545-405 089,219 ning katastriüksuse Marja (39201:002:3570) läänenurga vahel. Katastriüksuse Marja lõunanurga ja koordinaatpunkti 6 531 548,355-405 431,901 (Kõpu kaitseala piiril) vahel kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena. Kõpu kaitseala ja Hiiumaa metsa kaitseala välispiiri vahel kulgeb Liigi sihtkaitsevööndi piir mööda Pärnaku–Villamaa tee lõunaserva. Lääne pool kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda mõttelist sirget koordinaatpunktide 6 531 525,130-404 620,997; 6 531 642,181-404 582,000; 6 531 677,229-404 372,427; 6 531 827,203-404 330,895 ja 6 531 911,366-404 533,332 vahel ning mööda metsasihi kirdeserva.

Teine Liigi sihtkaitsevööndi lahustükk asub Viitasoo külas katastriüksusel Putkaste metskond 37. Lahustükk on läänes piiritletud Viita–Laasi tee idaservaga, kagu pool mõttelise sirgega katastriüksuse Männa (39201:002:0140) põhjanurga ja koordinaatpunkti 6 531 063,243-405 592,786 vahel, siis kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Jõesuu–Viita tee põhjaserva ning on idas piiritletud mõttelise sirgega koordinaatpunktide 6 530 957,480-405 901,646 ja 6 531 250,838-405 968,288 vahel.

Kolmas Liigi sihtkaitsevööndi lahustükk asub Öngu küla põhjaosas katastriüksusel Putkaste metskond 50 ja on põhjas piiritletud Soodevaheselja tee lõunaservaga.

Neljanda Liigi sihtkaitsevööndi lahustüki piir Kauste külas katastriüksusel Kärkla metskond 2 ühtib kaitseala välispiiriga.

Metsa sihtkaitsevöönd on 71 lahustükis. Neist lahustükkidest suur osa on piiritletud kaitseala välispiiriga, mida on eespool juba kirjeldatud, või katastripiiriga. Erandid on täpsemalt kirjas allpool.

Kalana külas katastriüksusel Putkaste metskond 48 (39201:001:0116) kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda edela-kirdesuunalise metsasihi kaguserva ja mööda selle mõttelist pikendust. Katastriüksusel Kalurikoja metsaonn kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda edela-kirdesuunalise metsasihi kaguserva ja sealt mõttelise sirgena koordinaatpunkti 6 535 109,588-388 835,378.

Kaleste külas katastriüksusel Putkaste metskond 9 (39201:001:0633) kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda põhja-lõunasuunalise metsasihi lääneserva ja siis mööda Kaleste–Kalana tee edelaserva.

Ülendi külas katastriüksusel Putkaste metskond 9 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Ülendi–Mustana tee põhjaserva ja Ülendi–Mustana teelt katastriüksusele Vanarahu (39201:001:0340) viiva mereäärsema tee põhjaserva.

Luidja külas katastriüksusel Putkaste metskond 34 kulgeb sihtkaitsevööndi piir ühes kohas mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 532 629,627-406 093,274; 6 532 669,560-406 154,420 ja 6 532 577,829-406 246,871 vahel ning teisel mööda Kõpu kaitseala piiri mõttelist pikendust ja Pärnaku–Villamaa tee põhjaserva, lääne pool mööda tee lõunaserva.

Kõrgessaare alevikus katastriüksusel Putkaste metskond 168 (39201:004:1028) kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Ninametsa lautritee ja selle idapoolse haru idaserva. Katastriüksusel Putkaste metskond 1 (39201:004:1120) kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Ninametsa lautritee idapoolse haru põhjaserva, pisut põhja pool kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena katastriüksuse Putkaste metskond 168 loodenurga ning koordinaatpunktide 6 539 780,276-410 558,827 ja 6 539 990,830-410 285,787 ning katastriüksuse Ninaotsa lautrikoht (39201:004:1056) kagunurga vahel, seejärel mööda lautrikoha ja Ninametsa tee vahelise nimetu tee lõunaserva, siis mööda Ninametsa tee ida- ja lõunaserva ning mööda Kõrgessaare-Mudaste hoiuala läänepiiri mõttelist pikendust. Katastriüksuse Loometsa edelaosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 539 713,201-411 365,932 ja 6 539 610,412-411 605,596 vahel ning kirdeosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Ninametsa tee edelaserva.

Mangu külas katastriüksusel Kärkla metskond 1 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda niiske niidu ja soostunud niidu idaserva ehk metsa lääneserva.

Kauste külas katastriüksusel Kärkla metskond 1 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Tahkuna kaitseala piiri mõttelist pikendust mereni.

Lehtma külas katastriüksusel Kärkla metskond 210 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena katastriüksuse Hiiu terminal (39201:004:3630) läänenurga ja koordinaatpunkti 6 548 756,210-424 335,336 vahel. Katastriüksusel Kärkla metskond 3 kulgeb sihtkaitsevööndi piir katastriüksuse keskosas mööda kraavi loodekallast ja katastriüksuse lõunaosas mööda katastripiiri mõttelist pikendust.

Tareste külas katastriüksusel Kärkla metskond 25 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Anneõue tee loodeserva ja mööda metsasihi loodeserva ning mõttelise sirgena tee- ja metsaserva vahel. Pisut lõuna pool kulgeb sihtkaitsevööndi piir samal katastriüksusel mööda metsasihi kaguserva. Katastriüksusel Kärkla metskond 26 kulgeb sihtkaitsevööndi piir 25 m kaugusel Tõrvanina tee lõunaservast, siis 50 m kaugusel põhja-lõunasuunalise nimetu tee lääneservast ning siis mööda itta ja kirdesse randa suunduva nimetu tee lõuna- ja kaguserva ning seejärel kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena läbi koordinaatpunktide 6 544 960,779-424 803,135 ja 6 544 961,102-424 820,059 kuni mereni.

Pilpakülas katastriüksusel Suureampsu kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda elektriliinitrassi ja selle äärsel lageala edelaserva.

Prählamäe külas katastriüksusel Suureampsu kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda elektriliinitrassi ja selle äärsel lageala ning Prähla–Alato tee edelaserva. Katastriüksuse Kärkla metskond 29 põhjaosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Prähla–Alato tee lääneserva ning idaosas mööda Nuutri jõe loodekallast ja metsasihi põhjaserva.

Tubala külas katastriüksusel Kärkla metskond 28 kulgeb sihtkaitsevööndi piir ühes kohas mööda metsasihi kirdeserva ja selle mõttelist pikendust Pihla-Kaibaldi kaitsealani, teisel kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda metsasihi põhja- ja loodeserva, siis mööda loode-kagusuunalise

metsasihi kirdeserva ja selle mõttelisi pikendusi. Katastriüksuse Kapasto metsaonn põhjaosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda metsasihi kirdeserva, idaosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda elektriliinitrassi edelaserva ning keskosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 532 202,426-427 423,703; 6 532 225,685-427 034,540 ja 6 531 806,889-426 396,801 vahel, siis mööda metsasihi kirdeserva, seejärel mööda Määvli–Tubala tee põhjaserva, siis mööda metsasihi loodeserva ning seejärel mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 531 650,511-427 358,167 ja 6 532 057,057-427 476,321 vahel.

Nõmba külas katastriüksusel Kapasto metsaonn kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 531 829,515-429 419,579; 6 531 922,680-429 334,490; 6 532 059,075-429 289,220 ja 6 532 148,547-429 227,457 vahel, siis mööda elektriliinitrassi loodeserva ja seejärel mööda elektriliinitrassi edelaserva. Katastriüksuse Kärkla metskond 36 edelaosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda metsasihi kirdeserva ja keskosas mööda metsasihi edelaserva. Katastriüksusel Kärkla metskond 45 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda elektriliinitrassi lääneserva.

Ristivälja külas katastriüksusel Kärkla metskond 58 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda elektriliinitrassi lääneserva.

Leigri külas katastriüksusel Kärkla metskond 13 kulgeb sihtkaitsevööndi piir mõttelise sirgena Leigri kaitseala idanurga ja koordinaatpunkti 6 527 956,932-420 687,478 vahel ning mööda elektriliinitrassi kagu- ja lõunaserva.

Õngu külas katastriüksuse Putkaste metskond 47 põhjaosas kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Õngu jõe idakallast ja siis mööda metsasihi loodeserva ning lõuna pool kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda Õngu–Vanajõe tee edelaserva ja mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 525 972,392-411 180,872 ja 6 525 834,082-411 106,645 vahel. Katastriüksusel Putkaste-Metsapere kulgeb sihtkaitsevööndi piir mööda metsasihi kirdeserva, siis mööda metsasihi idaserva ning seejärel mõttelise sirgena koordinaatpunktide 6 524 976,194-411 611,594 ja 6 525 002,420-411 767,869 vahel.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal leiduvaid loodusväärtusi ning nende loodusväärtuste kaitsmise vajadust ja olulisust nii Eestimaa kui ka Hiiumaa jaoks.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagab kaitsealal leiduvate looduslike elupaikade ja liikide soodsa seisundi ning on proportsionaalne erinevate huvide ja vajadustega.

Kaitseala kaitse-eeskiri täpsustab LKS alusel seatud kitsendusi. Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on Eesti Vabariigi põhiseaduse (edaspidi *PS*) §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ning sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Seadusest tulenevad piirangud peavad olema asjakohased ja proportsionaalsed kaitstavate loodusväärtustega ehk sobivad, vajalikud ja mõõdukad piirangu eesmärgi saavutamiseks. Kaitse-eeskirjaga piirangute täpsustamise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine.

Alale kaitse tagamisega ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Ettevõtluse, sh metsaraie, kaevandamise ja ehitamise korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust nõuda rahvusliku rikkuse ega riigi vara kasutamist oma ettevõtluse huvides. Ettevõtlusvabadus ei ole piiramatu õigus. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud kahte sihtkaitsevööndisse ja ühte piiranguvööndisse. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik kaitsealuste liikide ja nende elupaikade ning metsakoosluste kaitseks ja sookoosluste loodusliku arengu tagamiseks. Piiranguvööndisse jäävad inimtegevusest tugevamini mõjutatud, majanduslikult kasutatavad ja poollooduslikud alad ning looduskaitse seisukohalt vähemväärtuslikud alad.

Kaitse-eeskiri ei käsitle sihtkaitsevööndis poollooduslike koosluste ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalikku tegevust, kuna sihtkaitsevööndis ei ole selliseid pärandkooslusi, mille taastamine ja hooldamine oleks majanduslikult või looduskaitselikult mõttekas või vajalik, ning ei toimu ujuvvahendiga sõitmist, kuna sihtkaitsevööndis ei ole selleks sobivaid veekogusid.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud kaitsealal viibida, püüda kala, pidada jahti ning korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, välja arvatud 1. veebruarist 31. juulini Liigi sihtkaitsevööndis. Sel ajal ei tohi Liigi sihtkaitsevööndis sõita ka sõidukiga, sh jalgrattaga. Viibimise ajalisi piiranguid ei kohaldata LKS-ist tulenevalt järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja riiklikul eluslooduse seirel. Samuti võib kaitseala valitseja uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks lubada sihtkaitsevööndis viibimist ja jahipidamist.

Telkida ja lõket võib kaitsealal teha kohtades, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Mujal on selleks vaja kaitseala valitseja nõusolekut, kuid piiranguvööndis võib ühe öö telkida ka ilma kaitseala valitseja nõusolekuta.

Rahvaürituse korraldamine on kaitsealal lubatud, erandiks Liigi sihtkaitsevöönd, kus see on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik selleks, et hoida ära inimpegliku liigi kassikaku võimalik häirimine.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhtudel, st jõgedel, teedel ja muudel takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide

hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Veel on sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud järelevalvetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud töödel ning piiranguvööndis metsa- ja põllumajandustöödel. Kaitseala valitseja nõusolekul on sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud kaitseväeteenistuse seaduse § 69 lõigetes 3 ja 3¹ nimetatud sõjaväelise väljaõppe läbiviimiseks või riigikaitse eesmärgi tagamiseks, samuti ligipääsuks kaitstavatest aladest ümbritsetud eramaaüksustele. Selliseid kaitsealast täielikult ümbritsetud eramaaüksusi, kuhu põhikaardi järgi ei vii ükski tee, on kolm, kõik Heiste külas. Kuid kui vaadata ka teisi juba olemasolevaid kaitstavaid alasid (kaitsealad, hoiualad ja püsielupaigad), siis lisandub veel üheksa sellist maaüksust, millele või mille osadele teed mööda ligi ei pääse ja mis on kaitstavatest aladest täielikult ümbritsetud. Uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks võib kaitseala valitseja LKS-ist tulenevalt lubada sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmist nii sihtkaitsevööndis kui ka piiranguvööndis. Ranna piiranguvööndis on mootorsõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud kutselise või harrastuskalapüügi õigusega isikul kalapüügiks vajaliku veesõiduki veekogusse viimiseks ja toomiseks. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti. Sõidukiga väljaspool teid ning maastikusõidukiga sõitmise lubamise erisused tulenevad valdavalt LKS § 30 lõigetest 3¹ ja 3², § 31 lõike 2 punktist 10 ja lõikest 2¹ ning § 37 lõike 3 punktist 6.

Arvestades kaitseala senist kasutust, ei ole jahipidamise, kalapüügi ja koriluse keelamine kaitsealal otstarbekas ega vajalik. Need tegevused ei mõjuta oluliselt metsa- või sookoosluse looduslikku arengut.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on kaitsealal keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud LKS § 14 lõikega 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoimingud, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda, seada projekteerimistingimusi, anda ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit (kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist), ning anda lisaõõta jahiulukitele.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus toimub või toimus, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste seadmine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse majandustegevuse kahjustavat mõju kaitstavatel aladel. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas kaitseala valitseja nõusolekul lubatud, vaid püütakse kaalutusõiguse kaudu leida lahendusi, mis loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arenduse huvid.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on kaks sihtkaitsevööndit: Metsa ja Liigi sihtkaitsevöönd. Metsa sihtkaitsevööndi (2557,79 ha) eesmärk on metsakoosluste kaitse ja nende loodusliku arengu tagamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse (IUCN-i kategooria V). Metsa sihtkaitsevööndisse jäävad vanemad ja väärtuslikumad metsad ning majandamise suhtes tundlike liikide elupaigad. Liigi sihtkaitsevööndi (120,17 ha) eesmärk on kaitsealuste liikide elupaikade kaitse ja metsakoosluste säilitamine (IUCN-i kategooria IV). Liigi sihtkaitsevööndisse jäävad inimpegliliku kassikaku elupaigad.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud loodusliku veerežiimi taastamine. Loodusliku veerežiimi taastamine võib osutada vajalikuks looduslike elupaigatüüpide säilimiseks ja kuivenduse mõju vähendamiseks ning mitme kaitseväärtuseks oleva liigi, näiteks roheline hiidkupar, kõdu-koralljuur, lainjas põikkupar, loigu-turbasammal, elupaikade säilitamiseks või nende liikide elutingimuste parandamiseks.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd. See on vajalik, sest kaitsealale jäävad paljude maaparandussüsteemide osad ja kaitseala piirikraavid on üldjuhul piiritletud kaitseala sisse, et kaitseala valitsejal oleks võimalus nende kraavide hooldamises kaasa rääkida. Maaparandussüsteemide (seni valdavalt kuivendussüsteemid) korrashoid on vajalik kaitsealaga piirnevate maatulundusmaade jätkuvaks majandamiseks. Hooldustööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse võimalikku mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaalub, kas hooldamata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Hooldustööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsikute korrastamine ning suurema voolutakistuse eemaldamine. Kaitseala valitseja nõusolekut ei ole vaja siis, kui voolusängist kõrvaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, mõned kivid, prügi. Samuti ei ole kaitseala valitseja nõusolekut vaja rohttaimede ja peene võsa niitmiseks. Samas on oluline, et ka nende tööde tegemisel arvestataks ala kaitse eesmärki ega kahjustataks loodusväärtusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud koosluse kujundamine vastavalt kaitse eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Selliseks tegevuseks võib olla näiteks elupaigatüübile vähe või veel mitte vastava metsakoosluse kujundamine loodusilmelisemaks või näiteks kassikakule pesaaluse paigaldamine, jugapuu latvade vabastamine teiste puude alt.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Kuna ehitisi on erinevaid, siis on ka nende mõju kaitsealale ja kaitseväärtustele erinev. Kui kaitsealal paiknev ehitis on seaduslik ja selle hooldamine ei ohusta kaitseala ega selle kaitseväärtusi, saab kaitseala valitseja ehitise hooldustööd lubada, seades selleks vajaduse korral loodusväärtusi säästvaid tingimusi. Sihtkaitsevööndisse jäävad ka mõned teed, mis vajavad

hooldamist. Need hooldustegevused, mis olemasolevat olukorda väljaspool teed ei muuda ja mille mõjuala ei ulatu teekatte servast ja regulaarselt hooldatavast teepeenrast või tee muldkeha nõlvadest väljapoole, ei avalda kaitseala kaitse-eesmärkidele mõju ega muuda kaitseala väärtuste seisundit. Seega ei ole nendeks tegevusteks kooskõlastus vajalik. Sellisteks tegevusteks on näiteks prahi koristamine, niitmine tee servast ja teekraavi nõlvadelt, lume- või libedustõrje tegemine, teekatte parandamine, kruusatee hõõveldamine, olemasolevate tähisepostide või teepiirete vahetamine, tähisepostide paigaldamine tee muldkehasse. Samuti pole kooskõlastus vajalik otsese ohu kõrvaldamiseks, näiteks teele kukkunud puu eemaldamiseks. Umbrohu tõrjumine kemikaalidega ei ole kaitsealal lubatud. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, kui kavandatakse tegevusi teekatte servast ja regulaarselt hooldatavast teepeenrast või muldkeha nõlvadest väljaspool (sh tee kaitsevööndis) ning veerežiimi muutvaid töid või pinnasetöid, mis võivad mõjutada kaitseala väärtusi ja mis muudavad olemasolevat olukorda väljaspool teed. Sellisteks tegevusteks on näiteks pinnasetööd tee kaitsevööndis, sette eemaldamine teekraavidest, puude ja põõsaste eemaldamine tee kaitsevööndist, tee servas kasvavate suurte dekoratiivsete puude või alleepuude võra kärpimine, uute viitade, valgustuspostide või teepiirete paigaldamine. Kui tegevusega kaasneb vajadus sõita sõidukiga väljaspool teid, on selleks samuti vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud pilliroo ja adru varumine, sest kaitseala piirneb mitmes kohas merega ning kaitsealale jäävad mõned märgalad ja veekogud, kus pilliroogu kasvab. Kaitseala valitseja nõusolek, täpsemalt nõusoleku andmisel seatavad tingimused on vajalikud, et välistada või vähendada ohtu, et pilliroo või adru varumisel teadmatusel või kogemata kahjustataks kaitseala loodusväärtusi.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine ja uute ehitiste püstitamine, arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisusi. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega on kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndi peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala eesmärki või seisundit. Loodusvarade keelatud kasutamise all mõeldakse loodusvara kasutamist kaitseala loodusväärtusi ohustavas koguses või moel.

Uute ehitiste püstitamine sihtkaitsevööndisse on keelatud, et vältida seal paiknevate väärtuslike koosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade kahjustamist. Erandina on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis lubatud tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks või tootmisotstarbeta ehitise püstitamine riigikaitse tarbeks, kusjuures kaitseala või riigikaitse tarbeks ehitise püstitamisel ehituskeeluvööndisse ei laiene ehitisele ranna või kalda ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Kuna ka teede ja rajatiste püstitamine võib pöördumatult hävitada elupaiku (kui eeldada raadamist, kuivendamist jms) ja ehitamise mõju kaitseväärtustele sõltub paljudest asjaoludest, sealhulgas asukohast ja mahust, siis pole määrusega võimalik ette näha kõigile olukordadele sobivaid tingimusi ning seetõttu on rajatiste rajamise (ja ehitiste hooldamise) lubamine jäetud kaitseala

valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Kuna looduskaitseaduse § 40 lõike 3 järgi võib ranna ja kalda ehituskeeluvööndi vähendamine toimuda Keskkonnaameti nõusolekul ja sama seaduse § 21 lõike 1 järgi on kaitseala valitsejaks samuti Keskkonnaamet, siis ei laiene kaitse-eeskirja erandina lubatud ehitise püstitamisele ranna ja kalda ehituskeeluvööndis ehituskeeld. Kaitseala tarbeks vajalikud tootmisotstarbeta rajatised on näiteks teabetahvlid või teadustöö või loodusõppega seotud rajatised. Riigikaitse tarbeks ehitise püstitamise puhul on kaitseala valitseja nõusolek vajalik selleks, et võimaluse korral saaks ühildada riigi- ja looduskaitse huvid, et teadmatusest ei hävitataks loodusväärtusi.

Liigi sihtkaitsevööndis on inimeste viibimine, sealhulgas sõidukiga sõitmine keelatud 1. veebruarist 31. juulini. Nii range piirang on vajalik väljasuremisohus oleva kassikaku jaoks. Viibimiseks loetakse ka kaitse-eeskirjaga muidu lubatud tegevusi sihtkaitsevööndis, nagu näiteks jahipidamine, kalapüük, marjade ja seente korjamine.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse, kuulub piiranguvööndisse. Kaitsealal on üks piiranguvöönd ja see on Metsa piiranguvöönd (4143,54 ha). Piiranguvöönd eesmärk on metsakoosluste, poollooduslike koosluste ja elustiku mitmekesisuse kaitse ja tutvustamine ning maastikuilme säilitamine (IUCN-i kategooria VI). Piiranguvööndis on poollooduslikud kooslused, külastus- ja virgestusalad ning muud inimtegevusest rohkem mõjutatud, sealhulgas enne kaitse alla võtmist majandatud metsaalad, mis seovad kaitseala ühtsemaks tervikuks ja on kaitseala koosseisus oluline puhver sihtkaitsevööndis olevatele loodusväärtustele.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades kaitse-eeskirjaga sätestatud erisusi.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud veekogu veetaseme ja kaldajoone muutmine. Selline tegevus võib olla vajalik või kaasneda näiteks tuletõrje veevõtukohtade rajamisega või nende loodusilmelisemaks muutmisega, et suurendada veekogude elurikkust, näiteks laiendada mõne kaitseväärtuseks oleva liigi elupaika või toitumisala. Samuti võib tegevus olla vajalik või kaasneda olemasolevate kraavide, sealhulgas teekraavide, ja maaparandussüsteemide loodussõbralikumaks muutmisega, et vähendada kraavide halba mõju loodusele, ning toetada näiteks sihtkaitsevööndis loodusliku veerežiimi taastamist või taastumist. Nende tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga on vajalik selleks, et vältida või vähemalt vähendada selliste tegevuste võimalikku halba mõju kaitsealale ja selle loodusväärtustele. Kui töid teha näiteks vaelel ajal, kohas või viisil, on soovitud tulemuste saavutamise tõenäosus väike, kuid oht kahjustada loodusväärtusi on väga suur.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, kusjuures kaitseala või riigikaitse tarbeks ehitise püstitamisel ehituskeeluvööndisse ei laiene ehitisele ranna või kalda ehituskeeluvööndi ehituskeeld. Kuna piiranguvööndis on mitmed populaarsed puhkealad ja ujumiskohad, siis see määruse punkt võimaldab neid puhkealaid edasi arendada tingimusel, et ei kahjustata kaitseala

loodusväärtusi. Täpsemalt on kaitsealal, sealhulgas ranna ehituskeeluvööndis ehitamisest juttu eespool sihtkaitsevööndis keelatud tegevuste all (punkt 2.5.4.3).

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud roo varumine külmumata pinnasel. Roo varumine külmumata pinnasel on piiranguvööndis LKS-ga üldjuhul (kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti) keelatud. Kaitse-eeskirjaga jäetakse võimalus külmumata pinnasel roogu varuda eeldusel, et kaitseala valitseja peab seda võimalikuks ja roo varumisel täidetakse kaitseala valitseja seatud tingimusi. Arvestama peab, et külmumata pinnasel roo varumine võib kahjustada pinnast või oluliselt häirida roostikus elavaid kaitsealuseid liike.

2.5.5.3. Vajalikud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on poollooduslike koosluste aladel (u 40 ha) nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik heina ja pilliroo niitmine, loomade karjatamine ning puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine. Nende tegevuste nõuetekohane täitmine, sealhulgas niitmise järel niite ärakoristamine, tagab kaitse-eesmärgiks olevate loodusväärtuste säilimise.

2.5.5.4. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine ja maavara kaevandamine, kuna need tegevused võivad pöördumatult muuta kaitstavaid kooslusi või liikide kasvukohti. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Maaparandussüsteemide hoiutööd, sh eesvoolude hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on näiteks puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine. Kui voolutakistusena eemaldatakse üksikut eset, näiteks langenud puud, suuremat kivi või prügi, ei ole vaja kaitseala valitseja nõusolekut. Tee servades paiknevad kraavid on tee lahutamatud osad ja seal tuleb tegevuste kavandamisel lähtuda olemasolevate ehitiste hooldustööde punktist. Tulenevalt maapõueseaduse §-st 3 on maavara looduslik kivim, setend, vedelik või gaas, mille omadused vastavad maapõueseaduse §-s 22 nimetatud või selle alusel kehtestatud nõuetele või uuringu tellija esitatud nõuetele ja mille lasund või selle osa on maavarade registris arvele võetud.

Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, sest need on suhteliselt liigivaesed kooslused, mis vähendavad looduskaitseala looduskaitseväärust. Uuendusraie on LKS § 31 lõike 2 punkti 5 järgi piiranguvööndis keelatud, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Kaitse-eeskiri lubab ainsa erandina häilraiet katastriüksusel Kärkla metskond 155 (63901:001:1019) kvartalis KD513 eraldisel 28. Sellel eraldisel tegi Riigimetsa Majandamise Keskus 2022. aastal kogukonna soovil ja metsa uuenemise võrdlemiseks katse, mille käigus raiuti kaks tavahäilu ja kolm kõrgendatud avaliku huvi ehk KAH-häilu. Plaanis oli häile laiendada vastavalt nende uuenemisele ja võrrelda eri suurusega häiludel uuenemise õnnestumist. Kuigi uuendusraie on piiranguvööndis peale selle ühe erandi keelatud, on muud metsaseadusega (§ 28 lõige 4) lubatud raieliigid (hooldusraie, valikraie, trassiraie, raadamine ja kujundusraie) piiranguvööndis lubatud. Raieks loetakse metsaseaduse § 28 lõike 1 järgi peale puude ja põõsaste langetamise ka langetatud tüvede laasimist, tüvede järkamist ning metsamaterjali koondamist ja kokkuvedu. Valikraiel tuleb jälgida, et puistu esimese rinde

rinnaspindala (m²/ha) ei langeks raie käigus alla LKS-i lisas esitatud vähima lubatud rinnaspindala. Vastavalt LKS § 31 lõikele 3 võib piiranguvööndis seada tingimusi maastikuilme ning koosluse loodusliku tasakaalu, liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks kaitsealal tuleb raiel ühe hektari kohta jätta alles vähemalt 15 tihumeetrit kasvavaid puid või nende säilinud püstiseisvaid osi või lamapuitu, mis ei kuulu koristamisele ja jääb metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks allesjätavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgest, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabu, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Need tingimused on vajalikud, et tagada raiutavas puistus elustiku mitmekesisuse seisukohast oluliste elementide säilimine, mis toetab nii konkreetset puistus kui ka kokkuvõtvalt piiranguvööndis ja kaitsealal tervikuna mitmekesist elustikku. Näiteks on õõnsused muu hulgas vajalikud põhja-nahkhiirele päevaseks varjumiseks. Metsaseaduse § 29 lõike 1 punkt 3 sätestab, et isegi majandusmetsas väljaspool kaitstavat ala tuleb raielangile jätta säilikpuud ehk elustiku mitmekesisuse tagamiseks vajalikud puud või nende säilinud püstiseisvad osad tüvepuidu kogumahuga vähemalt viis tihumeetrit ühe hektari kohta, üle viie hektari suurusel raielangil vähemalt kümme tihumeetrit ühe hektari kohta. Puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel on keelatud. Külmunud pinnas tähendab seda, et pinnas on külmumise tõttu saavutanud sellise kandevõime, et metsaveoks kasutatav tehnika ei jäta pinnasesse märgatavaid jälgi. Piirangu eesmärk on kaitsta tallamisõrnu soo- ja metsaelupaiku ja -liike ning vältida pinnase lõhkumist, taimejuurte kahjustamist ja roobaste teket. Kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnasel, näiteks kõvaks kuivanud pinnasel.

Keelatud on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, kuna see võib vähendada elustiku mitmekesisust metsamaal ja looduslikul rohumaal ning kahjustada ökosüsteemi. Samas ei olegi riigimaal biotsiidi, taimekaitsevahendi või väetise kasutamiseks vajadust.

3. Menetluse kirjeldus

Eelnõukohase määruse menetlus viidi läbi kliimaministri 8. aprilli 2024. a käskkirjaga nr 1-2/24/161 algatatud haldusmenetluses. Hiiumaa metsa looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalik väljapanek toimus ... kuni ... 2026. a Keskkonnaameti kodulehel. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmus ... 2026. a üleriigilise levikuga ajalehes ... ja kohalikus ajalehes Hiiu Leht. Ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade ... 2026. a.

LKS §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta SA-le Eestimaa Looduse Fond, Hiiumaa Vallavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Transpordiametile, Eesti Erametsaliidule, MTÜ-le Eesti Metsa Abiks ja Eesti Keskkonnamõju Hindajate Ühingule ning ... piirinaabrile. Teade saadeti elektrooniliselt ja/või tähtkirjaga. Teates tehti ettepanek, et ilma vastava ettepanekuta avalikku koosolekut ei korraldata, ning paluti parandusettepanekud ja vastuväited esitada Keskkonnaametile kirjalikult hiljemalt ... 2026. a. Koosoleku korraldamise kohta esitati Keskkonnaametile küll küsimusi, kuid ettepanekut korraldada avalik koosolek siiski ei tehtud.

Tähtajaks (... 2026. a) esitati ... / ühtegi vastuväidet või parandusettepanekut Keskkonnaametile ei esitatud, kuid esitati mitmeid küsimusi nii kirjalikult kui ka suuliselt (telefonitsi) ning MTÜ Eesti Metsa Abiks palus hilinenult (... 2026. a) ettepanekute esitamiseks

lisaaga, mida ka lubati (ettepanekud paluti esitada hiljemalt ... 2026. a). Uueks tähtjaks esitati tabelis 1 olevad ettepanekud.

Tabel 1. Ettepanekud Hiiumaa metsa looduskaitseala kaitsekorra muutmiseks

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus

Kinnitust, et teade Hiiumaa metsa looduskaitseala kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise kohta on kätte saadud, ei andnud ... maaomanikku. Nende veel kord teavitamiseks avaldati ... 2026. a väljaandes Ametlikud Teadaanded nimeline kordusteade, milles paluti võimalikud parandusettepanekud esitada ... 2026. a. Selleks ajaks ühtegi parandusettepanekut Keskkonnaametisse ei saanud. Ühe maaomanikuga neist ...-st õnnestus kontakt saavutada telefonitsi.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määrus ei ole seotud Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) õigusega.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Uue kaitseala moodustamine aitab kaasa väärtuslike koosluste ja liikide säilimisele ning nende soodsa seisundi saavutamisele.

Uue kaitseala moodustamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia Euroopa 2030 kui ka tegevuskava Ressursitõhus Euroopa. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2030 (KOM(2020) 380), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist. Lääne-Eesti saared kuuluvad UNESCO biosfääri programmiala (programm MAB ehk *Man and Biosphere*) koosseisu ning kaitstavad alad (kaitse- ja hoiualad ning püsielupaigad) on programmiala nn tuum- ja puhveraladeks (sihtkaitsevööndid on tuumaladeks, piiranguvööndid ja hoiualad on puhveraladeks), mille hea seisund tagab biosfääri programmiala hea seisundi.

Määruse jõustumisel on hea mõju sotsiaalvaldkonnale, kuna kaitseala moodustamisega säilitatakse suured metsaalad, kus saab edaspidigi virgestavaid tegevusi ellu viia ja korilusega tegelda. Kuna Hiiumaa Vallavalitsuse soovil võetakse riikliku kaitse alla valdav osa algselt kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavana kavandatud Kaleste maastikulis-kultuuriloolisest kaitsealast, siis mõjub määruse jõustumine hästi ka regionaalarengule. Hiiumaa valla üldplaneeringu eelnõu seletuskirjas on arengustenaariumite üks lähteseisukoht sõnastatud

järgmiselt: Hiiumaal on palju puutumata ja puhast loodust ning hästi hoitud elurikkust (paljuski tänu kaitsealade rohkusele ning äärealal olemisele), mistõttu on siin rahulik ja puhas peresõbralik elukeskkond, mis väärib väärtusena kaitsmist.

Määruse jõustumisel on hea mõju riiklikule julgeolekule, sest kinnine maastik soosib sõjalist kaitsetegevust. Metsane maastik võimaldab varjatumalt eelpaigutada ja hajutada sõjalist varustust ning valmistada Hiiumaa sõjaliseks kaitsmiseks.

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist. Määruse jõustumisel on mõju majandusele, kuid seda käsitletakse täpsemalt allpool.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Määruse eelnõu koostamisel ning kaitse alla võetava ala piiritlemisel ja tsoneerimisel on püütud lähtuda kehtestatud planeeringutest. Probleemiks on mitmed vanad detailplaneeringud, mis on lõpuni ellu viimata või mida pole ellu viima hakatudki. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsusele ja mitmele piirinaabrile arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus **esitati / ei esitatud** vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. LKS § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse (edaspidi *MaaMS*) §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikele omavalitsusele maamaksutulude vähenemine. MaaMS § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. MaaMS § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt LKS §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksuäärast. Hiiumaa metsa looduskaitseala moodustamise tõttu väheneb Hiiumaa valla maamaksutulu arvestuslikult 49 740 eurot aastas. Alates 2025. aastast kompenseeritakse kõikidele omavalitsustele riiklike looduskaitsealade piirangute tõttu saamata jääv maamaksutulu. Kompenseerimine toimub eelneva aasta andmete alusel ehk 2026. aastal makstakse kompensatsiooni 2025. aastal saamata jääva maamaksu eest (vt nt 2026. a riigieelarve seadus § 3). Seega suureneb maamaksu kompenseerimisega riigile kulu 49 740 eurot aastas.

Vastavalt LKS §-le 20 on maaomanikul õigus pärast kaitse-eeskirja kinnitamist algatada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, riigile omandamist kinnisasja harilikule väärtusele vastava tasu eest. Kuna kaitse alla võetakse aga vaid riigimaa, siis ei ole maade riigile omandamise kulu asjakohane.

Poollooduslike koosluste hooldamiseks ja taastamiseks kaitsealal makstakse toetusi. Taastamistöde (puurinde liituvuse vähendamine, võsalõikus, mätaste hekseldamine, karjaaedade rajamine) tegemist reguleerib keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määrus nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks, toetuse määrad ning toetuse tagasinõudmise kord” ning hooldamistoetusi (niitmine ja karjatamine) maaeluministri 23. detsembri 2022. a määrus nr 79 „Perioodi 2023–2027 pärandniidu hooldamise toetus”. Toetuse aastamäär poolloodusliku koosluse ühe hektari niitmise korral on üldjuhul 100 eurot enne 15. juulit ja 150 eurot alates 15. juulist pärandniidu niitmisel, 600 eurot puisniidu niitmisel ja 300 eurot puisniidu taastamisjärgsel hooldamise. Toetuse aastamäär poolloodusliku koosluse ühe hektari karjatamise korral on 185 eurot.

Kaitsealal on hooldust vajavaid pärändniite 44 ha, sealhulgas puisniite 4,6 ha, rannaniite 26 ha, loodusid 8,5 ha, kadastikke 2,5 ha, niiskuslembeseid kõrgrohustuid 1,3 ha ja liigirikkaid niite lubjavaesel mullal 1 ha. Nende koosluste hooldamise toetus jääb hinnanguliselt vahemikku 7500 – 10 000 eurot aastas.

Riigimetsamaad võetakse kaitse alla 6821,44 ha, sellest 2677,91 ha tzoneeritakse sihtkaitsevööndisse ja 4143,53 ha piiranguvööndisse. Kuna alates 2023. aastast ei tee RMK omaniku ootuse järgi ¹ uuendusraieid loodusdirektiivi I lisa metsaelupaigatüüpides ka väljaspool kaitstavat ala, siis ei arvestata metsaelupaigatüüpe määruse jõustumisel saamata jääva puidutulu arvutamisel. Arvesse läheb 464,58 ha küpseid ja valmivaid puistuid, mis arvatakse sihtkaitsevööndisse, ja 1130,5 ha küpseid ja valmivaid puistuid, mis arvatakse piiranguvööndisse. Vastavalt RMK arvutustele vähendab range kaitse (kaitseta ala sihtkaitsevööndisse arvamisel) puidukasutuse tulu keskmiselt 232 eurot hektari kohta aastas. Seega väheneb 464,58 ha küpsete ja valmivate puistute sihtkaitsevööndisse arvamisel puidutulu arvestuslikult 107 783 euro võrra aastas. Kaitseta ala piiranguvööndisse arvamisel on puistute majandamine piiratud, raiemaht väheneb 9/10 majandusmetsa lankide keskmisest, mis tähendab, et puidukasutuse tulu väheneb 208,8 eurot hektari kohta aastas. Seega väheneb 1130,5 ha kaitseta küpsete ja valmivate puistute piiranguvööndisse arvamisel puidukasutuse tulu 236 048 eurot kohta aastas.

Arvestades kaitse alla võetaval alal asuvate küpsete ja valmivate puistute osakaalu, kus lähima kümne aasta jooksul oleks võimalik piirangute kehtestamata jätmisel raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi arvestuslikult 343 831 eurot aastas. Kuid siin tuleb arvestada seda, et suur osa kõnealustest küpsetest ja valmivatest puistutest on madala boniteediga ja asub märgalade vahetus läheduses niiske pinnasega aladel, kus puidu väärtus ja seega eeldatav tulu hektari kohta on keskmisest väiksem ning raie tegemine ebasobiva pinnase tõttu raskendatud või vähetulus. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb raieküpsetel aladel keskmiselt 40% väljastatud metsateatistest realiseerimata (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

2025. aasta põhikaardi järgi arvatakse sihtkaitsevööndisse 2458,80 ha riigimetsamaad. Kui maha arvata loodusdirektiivi I lisa metsaelupaigatüübid, kus RMK juba praegu metsa üldjuhul ei raiu, jääb järele 1414,73 ha, ja kui sellest arvata maha metsa vääriselupaigad (VEP-id), kus RMK samuti metsa üldjuhul ei raiu, jääb järele 1167,14 ha riigimetsamaad. Piiranguvööndisse arvatakse 3755,47 ha riigimetsamaad, millest pärast metsaelupaigatüüpide mahaarvamist jääb järele 2585,54 ha ja pärast vääriselupaikade mahaarvamist 2094,28 ha. Keskkonnaagentuuri SMI 2023 aruande² järgi on Eesti keskmine metsa tagavara 194 tm/ha. Statistikaameti andmete³ alusel (EM001) on metsamajandamise ja puidutööstuse loodav agregeeritud lisandväärtus 110 €/tm (2022. aasta seis, kus metsamajandamise puhul on arvestatud Eestis raiutud puidu hulka ja puidutööstuse puhul Eesti puidu ja imporditud puidu hulka). Eeltoodud hinnangu järgi jääks kaitse-eeskirja jõustumise järel 3261 ha metsamaa kaitse alla võtmisel metsamajanduse ja puidutööstuse poolt loomata kokku ligikaudu miljard (1013 miljonit) eurot lisandväärtust. Arvutuse eelduseks on teoreetiline võimalus, et praegu kaitse all mitteolev puiduressurs võetaks kohe kasutusse, mis aga muude piirangute või takistuste (metsaseadus, ilmastik, turuhind, omaniku tahe) tõttu saaks praktikas realiseeruda vaid piiratud ulatuses.

¹ <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=c92430cb-0525-4a13-96e6-1547f3c3e1df>

² https://keskkonnaportaal.ee/sites/default/files/Teemad/Metsa/SMI%20tulemused%202023/SMI2023_tulemused_graafikud.pdf

³ <https://andmed.stat.ee/et/stat>

Ökosüsteemide hüvedest on kaitseala väga oluline kliimaregulatsiooni seisukohalt ehk mullasüsinikuvaru ja maapealsesse biomassi seotud süsiniku varu osas. ELME projekti⁴ käigus koostatud süsinikuvaru kaardikihtide alusel on ala erinevate koosluste mulla hinnanguline summaarne süsinikuvaru 6 303 679 tonni ja puidu biomassi süsinikuvaru 506 357 tonni. Looduse hüvede väärtuse hinnastamisel laialdaselt kasutatava süsinikukaubanduse süsteemi (ETS – Emissions Trading System) hetkehinda (13.01.2026. a seisuga 90,1 eurot/t) arvestades oleks see rahalises vääringus ligi 613,6 miljonit eurot. Kuid kuna süsinikuturul ei kaubelda süsiniku (C), vaid süsihappegaasi ehk süsinikdioksiidi (CO₂) heitkoguse ühikutega, tuleb see summa korrutada läbi süsinikuekvivalendiga (3,67), mis annab vääringuks 2,25 miljardit eurot. Samas tuleb arvestada, et kuni on tegemist metsaga metsamaaga ja raiet ei tehta, siis süsinikuvaru vääring säilib sõltumata sellest, kas need kooslused on kaitstaval alal või sellest väljas. Samuti võib see vääring muutuda sõltuvalt raieviisist ja raiemahust. Kuid pikas perspektiivis seovad mullad süsinikku seni, kuni mullal kasvab mets. Kaitseala võimalikult looduslikus seisundis hoidmine ehk olulise süsiniku sidujana säilitamine on väga oluline olukorras, kus riigil on kohustus kasvuhooonegaaside emissioone oluliselt vähendada ja süsiniku sidumist suurendama hakata. Seejuures on oluline rõhutada looduslike tingimuste säilitamise ja parandamise olulisust. Potentsiaalne maakasutuse muutus (nt metsamaa kuivendamine) tooks kaasa küll lühiajalise süsinikusidumise kasvu puidus, aga summaarse süsinikuvaru kahanemise turba ja mulla arvel 1–3 t/ha aastas. Veel intensiivsema kuivenduse või turbavälja loomise korral oleks süsinikuvaru kadu 4–6 t/ha aastas.

Kui lisaks süsinikusidumisele arvestada selliseid loodusehüvesid nagu erosiooni kontroll (süsiniku ja fosfori ärakande pidurdamine), veevoogude reguleerimine, vee puhastamine, õhusaaste puhverdamine, loodusturism, virgestusväärtus, seemed, kasemahl, jõhvikad, mustikad ja pohlad, on hüvede vääring 2,26 miljardit eurot. Ehk loetletud ökosüsteemiteenuste keskmine väärtus kaitsealal on 332 000 eurot hektari kohta (€/ha). Seega kokkuvõttes on otsene majanduslik mõju väheoluline, kuna on oluliselt väiksem kui ökosüsteemide teenuste antav väärtus kokku.

Kaitseala piirneb endise Pihla turbatootmisalaga, mille pindala on 200,93 ha. Pihla turbatootmisalal lõpetati turbakaevandamine juba mitu aastat tagasi ja ala tunnistati korrastatuks 2024. aastal. Kaitseala piiranguvööndisse jääb 136,06 ha ulatuses endine Määvli turbatootmisala (158,39 ha), mis korrastati hiljemalt 2020. aastal.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid.

⁴ Helm, A., Kull, A., Veromann, E., Remm, L., Villoslada, M., Kikas, T., Aosaar, J., Tullus, T., Prangel, E., Linder, M., Otsus, M., Külm, S., Sepp, K., 2020 (täiend 2021). Metsa-, soo-, niidu- ja põllumajanduslike ökosüsteemide seisundi ning ökosüsteemiteenuste baastasemete üleriigilise hindamise ja kaardistamise lõpparuanne. ELME projekt. Tellija: Keskkonnaagentuur (riigihange nr 198846).

Üldkorralduse tunnustele vastavad määruses need sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Valitsusvälise keskkonnaorganisatsiooni õigus esitada kaebus halduskohtule keskkonnaasjades tuleneb keskkonnaseadustiku üldosa seadusest (edaspidi *KeÜS*). Keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi eeldatakse, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (*KeÜS* § 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni keskkonnakaitseliste eesmärkide või senise keskkonnakaitselise tegevusvaldkonnaga (*KeÜS* § 30 lõige 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.